

Proletari din toate țările, uniți-vă!

gazeta literară

Anul XIII, Nr. 30 (716), Joi 28 Iulie 1966

ORGAN SAPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

8 pagini: 3 lei

dragostea în poezia populară

Trebuie să subliniem că nu numai în poezii care trec în revistă diferitele îndelungate elemente dinamice pe primul plan. Aveam subiecte care prin trăsătură lor specifică s-ar putea bine aștepta la convertirea în stări statice, dar pe care poetul popular preferă să le prezinte în plină desfășurare dinamică. Așa este iubirea. Iubirea cu ușurință duce la manifestări sentimentale cu atitudini contemplative, pasive. Totuși, poetul popular și în domeniul acesta are iesiri pline de acțiune. Deosebit de semnificativă este în această privință balada *Mierla și sturzul*, care, cunoscută în foarte multe variante, este una dintre cele mai răspândite creații populare ale noastre. Noi ne referim la cea din colecția Teodorescu (p. 453). Sturzul se îndrăgostește de mierla, însă de la început simțim puși în fața unei scene deosebit de vii, lipsite de orice sentimentalism:

Fonle trei lălele,
Doamnă păsărele,
Sua pe rămurile:
Mierla prin tușis.

Sturzul-n cârpenis,
Și se căcăleşe,
Și mi se sfădește (...)

(Fragment dintr-o lucrare intitulată *De la resemnare la acțiune eroică în poezia noastră populară*. — Vezi *Gazeta literară*, nr. 9 din 3 martie 1966. — După o serie de capitole, în care se arată dinamismul intens din diferitele sectoare ale vieții, se trece la problematica iubirii.)

Însă unii ar fi sora de străzilor, mierla îi reținu iubire.
Dar sturzul nu se lasă:

Că eu te-ai lasa
Și te-ai sărăci,
Măcar d-nsa creșe,
De-ai fugi de mine.
Mă-ți dăruie timp

Și unde te-ai ajunge,
În brațe te-ai scrijele
Și te-ai sărăci
Nu-ți sărăci

Mierla, cu să scape, într-o dată, o în la țigă. Cu aceasta începe o desfășurare dinamică deosebit de vie:

Fonle s-o lălele
Mierla d-nsa.
Din arși adă,
Prin crânguri zbură.

În mas se-ai duce
Și mi se făcea
Prin cârpi, prin muni
Și prin văi odăci.

Dar sturzul este pe urmele ei:

Sturzul o vedea
După ce se lasa
Și mi-o ajungea
Iar ea, de-îi vedea
Și mi-l cunoștea,
Peste cap se da.

În hălu rădău
Și mi se făcea
Trăstică, pitică,
Ca înse-nerădău.
La țigă țâșnă (...)

Dar pe sturz nu-l părăsi iubire:

Sturzul se lasa
În zbor după ea,
Și moru-ncepe:
— Măstăc, măstăc,

Mierla în zbor,
În mas se-ai duce,
Iar ea se lasa.
Peste cap se da
Și mi se făcea

Nu fi sărăcit
Că eu te-ai lasa
Și te-ai sărăci

Cu foare lălele:
Se făcu d-o hălu
Cu zăpăciună,
Cu zăpăciună,
Nădă n' ațărău.

Dar nici astăzi nu-i reușește părăsirea:

Sturzul o vedea
Și mi-o cunoștea,
Peste cap se da
Și mi se făcea
Salcie plătău

Verde și umbroasă,
Ce pe mas creștea,
Plătește și lasa
Așa c-ajungea
Duar d-o sărăci.

Și gâna continuă cu multe perișori, prin cele mai variate metamorfoze, până ce mierla se lasă în paza unui sturz care o scapă.

Am citat numai câteva fragmente, de fapt însă trebuie recitată întreaga poezie, care de la început până la sfârșit este plină de mișcare. Poetul găsește multe expresii și simboluri adecvate, supte, pline de poezie, se ține strâns de viziunea desfășurării, se complăce în viziunea în mișcare a celor două personaje, în diferitele metamorfoze ale pășirii lor, în mișcarea lor când serpentează, când zburdănică, — cu un cuvânt forță dragostei îi dă un avânt care cucereste. Este unul dintre cele mai autentice exemple ale simbului dinamic din poezia noastră populară pînă de gingașie, dar în același timp de acțiune susținută. În viziunea acestei inspirații iubirea nu este contemplație, ci zbor ne-curmat și luptă strălucitoare.

Un factor de dinamism intens în iubire găsim și în *Roda din colacii lui Alexandru* (p. 121). Rada circumscrie, curată de multă lume bogată, pune condiție celui ce ar vrea s-o ia:

Bărbat ai lua
Cere s-o afla,
Dăruie să-și scute,

Ridicînd din cont,
În picioare stînd
Buzdugan purtînd!

Liviu RUSU

(Continuare în pagina 7)

TESTAMENT

Ferestre mari deschise-n cer visam la anii douăzeci,
cu un poem dinamitară surpam regale putrede de aur,
vinul dreptății mă-mbăta cînd îl citeam pe Kropotkin,
înaltul prinț, care lupta cu împărații pentru gloate,
și nu m-am dezbătut o clipă sorbind adînc albastrul vin
și nici paharul cel din urmă n-am să-l arunc pe scînduri poate.

Dar umbră stranie de fum ferită peste noi cum treci,
pui un zăbranic de-ndoieli peste visatele ferestre,
aud venind copite grele, grunaji încovoiați de taur
spre pieptul unde clocotea o inimă ca un ciclon:
azi am să scriu un testament asemeni lui François Villon.

Intii voi șterge cu o cârpă muțată în uitat cobalt
pătratul amintirii negre pe care mi l-ași pus în brațe,
cu degetul de var să scrie un grămătic întîrziat,
cu hieroglifile tăcerii săgeți sau filții de rațe.

Ce voi uita să-mi amintii plimbîndu-vă sub umbra lunii
și indoala să mi-o luați cum ștergi cu palma bruma prunii:
acele zări spre noi întoarse ca pleoapele pe ochi închise
care te fîn îndepărtată și totuși ca un spin în carne,
astăzi le văd ca zugrăveala sub afumări de paraclise.

Erai o zodie pe cer în mare stînd să se răstoarne,
erai fecioara din adînc, logodnica cu vâl de lapte,
din calea robilor cules, împodobindu-ți cozi de noapte;
dar nu te-am adunat nicicînd,
decît din șovăieli de gînd.

Călătorii în vechi vapoare ași stat la fărîm albit de soare,
și-n valuri ce de somn se sparg,
naufragiat lîngă catarg,
ci pretutîndeni am fost lipsă
ca o lumină în eclipsă.

Dar aplecîndu-vă popoare peste visatele ferestre
unde sfîrșeste timpul gras al nesîmțirilor terestre,
voi să deschideți ochii mari cum îi deschid pe cozi pînii,
ce voi uita să-mi amintii plimbîndu-vă sub umbra lunii.

Vă las o țară unde dorm în zale cavalerii roșii
cu osemintele de fier, cu steaguri roșii de mătase,
cu fluvii triste care duc corăbii galbene spre cer
trezînd prin norii încâlciți de vînt ca marea de sargase.

Suindu-vă pe puntea nouă ca să străbateți riul negru
să luați în val și vînt tot praful cu milioanele de morși,
pădure fi-vor lîngă ziduri de umbră cavalerii roșii
cînd steagurile se vor zbate desfășurate lîngă porți.

Vă las și vrafu de poeme pe care le-ași citit pe brînci
cu ritmuri negre ca și frații de lîngă plug și din uzine,
din zgura mea, din ritmul lor, creștea în coarne și belsug
burtoșii domni care descind în veac, în frac, din limuzine.

Vă las aceste gesturi mari cu care cresc albaștrii munții
și curcubeul ca un pod sub care cad atîtea ape,
pămîntul copt ca un bostan dospit, sub coajă stînd să crepe
și gîndul lung înfășurat cu creierul în dosul frunții.

Intorși lîngă albastrul chin,
spîrgînd umbritele ferestre
unde mai geme timpul gras
al nesîmțirilor terestre.

Intoarceți-vă cu soldații pe care îi ascunde norul
cu scorpia și cu săgetătorul,
și deschizînd în cer ferestre ca eu la anii douăzeci

strigați să plece de sub streșini viscosul zbor de lilieci.

1943

Radu BOUREANU

ACVATICE

BLOCNOTES

După trei săptămîni de somn adînc în care a respirat lenes
ca un animal culcat la umbră, marea s-a ridicat pe vîrfuri și
privind la pămînt, dincolo de tufisurile trezite de vînt de pe
dunele învolburate, a început să ridă cu hohote.

Vîntul fluieră în scoici, crabii se tirăse pe nisipul răcolit
beli, năucii, valurile înalte își scutură sarea peste casele
scunde ale saului pescăresc. Lăstunii spulberăți în aer ca
niște buclele de fumîngine se luptă cu furcuna, cad, zboara
de-a-nădăratele, în vreme ce șerpii de spumă ai mării se zvîr-
colesc deasupra valurilor încrîncenate.

Un delîn rănit se rostogolește pe tîrm. Privește cu ochi
de stîcîă marea care se retrage de sub aripile lui și plînge
nepunîndu-se ca un pui părăsit de cloacă.

Am reconstituit pentru un film, viața de acum treizeci de
ani a cartierului meu. Gardurile beto, olteanul cu bidonașe
de gaz, circiuna cu saloanul pentru unghi-botezuri, căsuțele
umile, dalile și floarea soarelui, cărțile cu zarzavă, sîmene
fabricilor, așul „mare bal mare”, clopotul bisericii, recruții,
băbuțele cu busuioac și lumînări gîlbui ca macaroanele, strî-
gătul „iașugului”, numele uitate ale strărilor, scoala scundă,
mirosul de reziduu: petroliere, șervet, lăstun, cîrșeana, in-
mormîntările și veselia... Numai din oamzii de atunci n-am
mai găsit decît cîțiva, și cînd i-am adus și s-au trezit în cadrul
actei al lor, aprîpate uitat, s-au speriat, apoi au dă și pe urmă
s-au înfrîntat... O tristete mîră, intimă, pe care și-o ascundea
ca pe ceva rusinat, evitînd s-o arate tinerilor... Se întîlnescu
cu fantoma tineretii lor...

Dunărea la Cazane e un spectacol unic în Europa. Primă-
vara, în timpul dezghețului, se anunță formarea șloacilor care
pornesc devala. Încă de la Viena sau de la Bratislava. Atunci,
toate vasele din zona Porților de Fier sau de sub Porți, pînă
la bălțile Brăilei, își cantă locuri de refugiu.

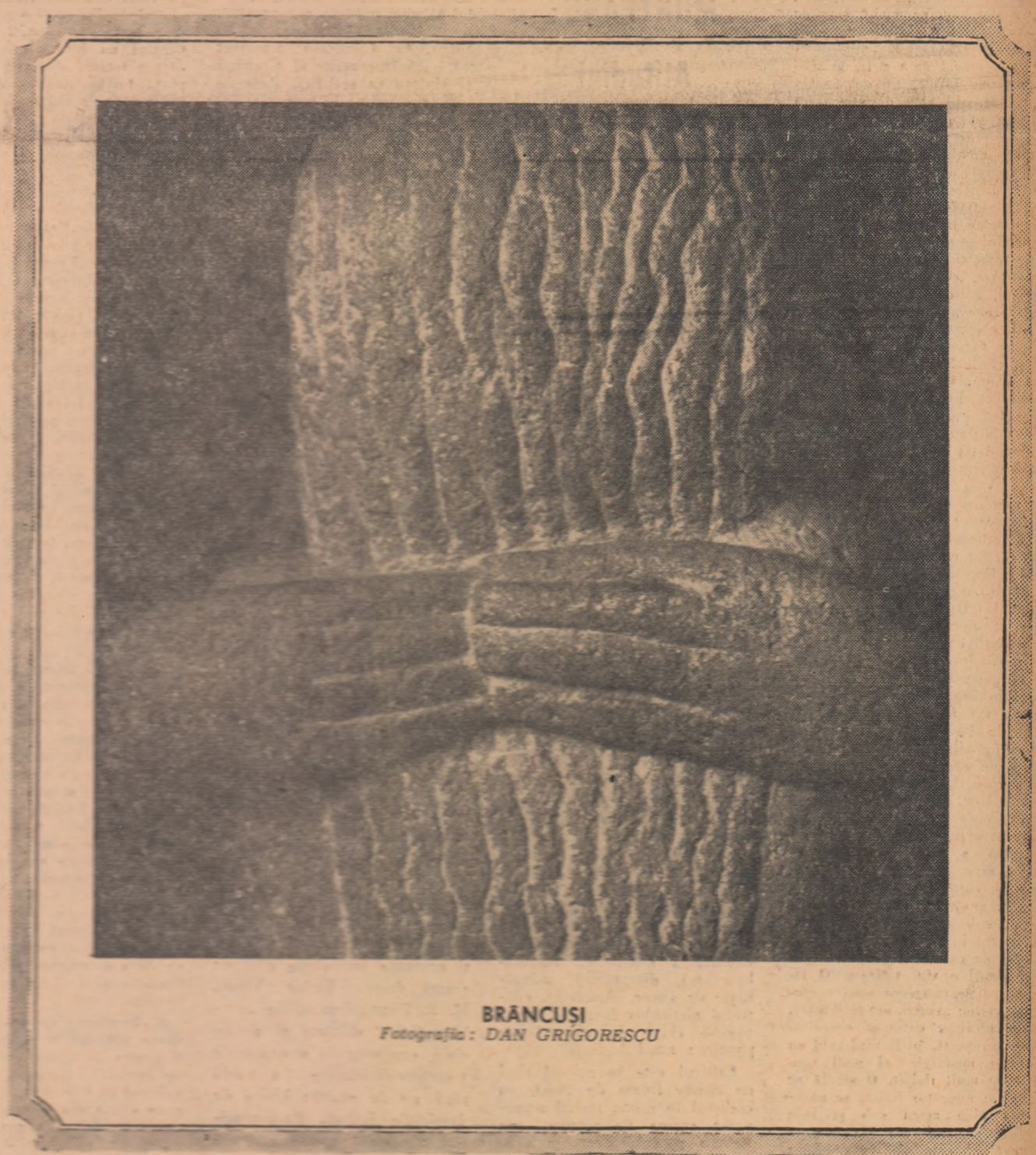
În strîmoarea Cazanelor, șloacii își gîră alunecarea, se
încălcesc, se sfărîmă, creac ca un baraj natural de zăbrele care
înfundă pentru cîteva săptămîni trecătoare. S-a lăsat în
deodată desfîndarea cu tunorii, cu bombe lansate din avioane,
dar Dunărea s-a dovedit mai rezistentă. După scoarțe, șerpi,
și biruia stăvilăruș și atîcînd, cu un bobot de lună de apoi,
ca la erupția unui vulcan de gheață, nădă trîpă și șloacii
încrîncenate între peretii macioșii porneau rostogolindu-se la
vale.

Era momentul cel mai critic pentru vasele surprinse în aval.
„Era”.

Un arc de cerc, armonios ca o îmbrăcîșare blîndă dar teme-
nică, deschide fărîmul românesc spre apele Mării Negre. De

Ioan GRIGORESCU

(Continuare în pagina 6)

LECTURI INTERMITENTE (VII)

Îată o carte — *Brăila*, de Petre Poniile (Ed. tineretului) — pe
care ar fi salutat-o, chiar dacă fiecare pentru alt motiv, cu vî-
dită simțire, arista dintre scriitorii, începîndu-se cu adopiții, și
Brăilei, un Ștefan Petrică, un Mihail Sebastian, un Ilarie Voronca,
un Miha Dragomir, în france cu Pascal Istrati, decadal accente-
tat și de remanșe unidiale al gacei: iritabile din vechia școlă de
la Dunăre. Pe Ștefan Petrică i-ar fi încîntat ambianța intrinsecă
modernă a cărții, iar epigrafele și referințele din Mallarmé, Bau-
delaire și Verhaeren, i-ar fi adus aminte de vremea cînd, c'et
de lînce la Brăila, prin 1894, își potolea foamea cu un poem din
Wall Whitman și o pagină din Herbert Spencer. Desi om de la
Dunăre, cum însuși se voia, pentru Mihail Sebastian, „erazi
cu salcinii” s-a fost mai puțin țigul din cartă, cum vom vedea
din corespondența cu Camil Baltazar: se dorea ca orice pret fu-
git, chiar fără analiza versificată a lui Barbu Nemescu, pen-
tru Galați. Lui Ilarie Voronca i-ar fi plăcut elogiul grădnicilor
de astăzi: luxuriant în raport cu grădălele sărace din stîmberii
lui adolescent, desigur, personal, mă doare blama cu care și Ilarie
Voronca și Petre Poniile vorbesc de modesta francuză din tre-
cut a Grădinii Publice, pentru care, totuși, mai viist martori de
acum o jumătate de secol, să se înscrie în fals și să ateste afit
splendoarea ei florală, cit și delicia repetițiilor wagnerian,
executat de fanfara militară a capelmistrului Klein și, cu mai
puțin, spectacolul de noapte al primitivelor rachete, pe care
M-me Balon, ca o altă Madame Blanchard, le trimitea în cos-
mos, în amintirea sotiului ei, aeronautul Corletti, încinerat la
datorie și căzut dincolo, în bălă, poate pe locul unde astăzi e

plaja de nisip, deșert care scrie azi de frumos Petre Poniile.
Lui Miha Dragomir, el, care a clusat, cu egală virtuozitate, nu
canta în mari poezii de compoziție, farmecul Bărganului și
ale Dunării, dar și pe ale scufului din hălu și chiar cutare am-
plăsură de scaldare în Clusca, cu cit interes și cu cită mîr-
dare s-ar fi cutat el exaltatelor repetiții, în care Petre Poniile
reînscăla unisimile realități industriale de la „Progresul”, de la
Combinatul chimic de celuloză, de la Fabrica de plăci de salcie,
aglomerate, ș.a.m.d. Cit despre Pascal Istrati, el e prezent pre-
cunoștință de la înălța la ultima filă a volumului, și-n portul cu
hamali adunășori și cu vîtafi, pe cit de tîlhari pe atîta de
higori, și-a grevile memorabile din 1913, ale muncitorilor din
port, și-o Comoroșca, preroșică, ce entuziasmasc atit de mult
pe un cetător din Rotterdam că venise la fața locului, ca s-o com-
pense cu jungla neerlandeză (...), deoarece este meritul lui Petre Poni-
tile în lura aceasta, pagina ce-i închină, către sfîrșitul cărții,
și în care se vorbește de opera lui Istrati, ca de „o apologie
a libertății și a iubirii față de om”, ca și de recunoștința ce ora-
șul îi datoroeste, s-ar caveti citată în întregime), de a fi făcut
din omul care n-aderă la nimic, un geniu al locului, una din
faimele darabile, tutelare ale Brăilei. Și dacă, pentru a vorbi
de cei de astăzi: Ury Benador își va aminti cu pietate de
modestul său magazin de papetărie de pe strada astăzi a Repu-
blici, la a cărui teigheca va fi întrezărită încă de atunci și ma-
rele său Gabloaz, magazin universal și marea simfonie a vieții
lui Beethoven, iar Radu Tudoran, cetețean oarecum de onoare
al Brăilei, unde și-a construit yachtul, cu care avea să între-

prîiadă călătoria de peste mări și țări a minunatei sale cărți. Cu
toate piazetele sus, pentru tineret, își va fi rememorat, prin con-
trast, de țigul cu fete sărace și de „portul de la răsărit” al ex-
ceptionalului său debut de romancier — în ce mă privește
Brăila lui Petre Poniile a constituit, pentru mine, prin felul
cum e construit, prin cite amintiri a readus la suprafață, prin
cite zări de viață nouă a deschis în basna unei cetăți pe care, ca
și pe frumoasa dintre sălcii, nu le-am mai vizitat de peste două
decenii, un adevărat soc sentimental.

El începe, șocul acesta, chiar din primul capitol, de la prima
pagină, mai mult, de la primele rînduri chiar, ce dau, asemeni
unui arcuș vrăjît, tonul întregii partituri. „Pledoarie cordială
în loc de prefață” se numește acest prim capitol, a cărui primă
pagină anunță că va fi vorba de un oraș din țara noastră, situat,
ca într-un ghid clasic, între atitea grade longitudine nordică și
atitea latitudine estică, însă un oraș, ce n-are nimic comun nici
cu orașele tentaculare ale lui Verhaeren, nici cu cele americane,
nici cu „infama” capitală, pe care o iubește, totuși, a lui Bau-
delaire și nici cu presupusul pașalac al „marelui turc”, Brahlof,
din corespondența lui Voltaire cu Ecaterina a II-a a Rusiei —
și dacă trinitatea aceasta franco-belgiană face plăcere, ca un
adevărat arc de triumf, pe unde pătrunzi într-o Brăila mai pu-
tînt orientală, cum e cea de astăzi, pe noi ne-au reținut, cu ose-
bire, gradele de longitudine și de latitudine, între care e situată

PERPESCIUS

(Continuare în pagina 7)

trei cărți de istorie și critică literară

CONSTANTIN
CIOPRAGA:

G. Topirceanu

Opera unui scriitor inpus post-terității (intr-un sens larg sau restrins) se desface treptat de contingenta momentului genetic, aprinde în urma sa stufărișul faptelor concrete ce ar putea într-un fel sau altul distra o-

elul viitorului de la pura ei contemplare. Oricum operă literară de oarecare mărire tinde să-și distragă propria cosmogonie, să facă ipotețic existența creatorului ei. Se cunoaște cazul unor cărți celebre care și-au prefăcut autorii în scriitori obscuri. Horașianul „exegi monumentum...” trebuie recitificat în sensul că opera aceluiași autor asupra stărilor creaturii ei ca un factor de eroziune. Și dacă profilul personalității autorului poate fi dedus cu aproximație din context, persoana lui riscă să fie încercată în furnalul operii vii. Rostul monografiilor e tocmai de a se opune acestei tentative de paricid literar, de a încreca „să repună” opera în capul scriitorului, pe scriitor într-un trup și temperamental determinat, iar acestea din urmă în mediul (social, cultural, familial etc.) și circumstanțele specifice, care trebuind să refacă astfel mii de conexiuni terne.

Cartea lui Constantin Ciopraga, G. Topirceanu, se adăută la această primă obligație ce revine genului. Monografia profesorului de la Iași pare a fi, în partea ei biografică, un roman de epocă și mai ales de atmosferă literară. Rețin atenția paginile care evocă perioada întreruptă numai de interludii pastorale ale vacanțelor de vară — a studiilor liceale de la Sf. Sava, cu cunoștințe noi, cu lecturi intense, cu escaladarea nocturnă a zidurilor de internet, cu pasiuni, rămasse istorice, pentru teatru, și trecătoare, pentru acțiune și, în special, acela consacrate revistei *Viața românească*. Adăugând propriul comentariu, inteligent, elemente extrase din articolele și însemnările lui G. Topirceanu ane ale altora, Constantin Ciopraga reușește să reconstruiască atmosfera specifică grupului unit în jurul lui Ibrăileanu. E savuros episodul (relat de poet) al sosirii lui Topirceanu la Iași și al primelor sale impresii în contact cu membrii cercului de la *Viața românească*: o odă înecată în fum, furtive de conversație aprinsă, un conștient de bărbăți cu bătăi fiorease, dominat de profilul de „rege asirian” al lui G. Topirceanu. În acest „rege” pare pios, „domnea cultul conversatiei subtile” întreține la nesfârșit de febrili participări „vieții” de la Copou, iar „G. Ibrăileanu, în mijlocul grupului, era *le bon maître* — ca Anatole France trecând pe sub copaci grădini Luxemburg, înconjurat de discipoli”. Transferată la București, în 1933, revista lasă lașul trist, pustiu, ca o fost capitală de imperiu. O epocă de aur, unor naiv și tulburător romantic, a vieții literare românești, un moment de elevație spirituală, caracterizat prin pasiune, finețe, se infiripă înecul cu inecul, sub ochii noștri. Destinul scriitorului e refăcut de autor la fel de exact ca și sensul epocii. Omul e viu, trăiește. O însemnare pe marginea unui manuscris poetic: „vineri, ora zece seara, citim un *florin*” — omnia opera n-om autonomă, în fluidul cald, cu parfum nostalgic, al unui concret de mult respisit. O strofă pe care am apucato-o, sîntă, se naște parcă abia acum sub privirea noastră. Accidente comice marchează biografia unor scriitori: copil fiind, părinții săi erau nevoiți să se muie des dintr-un loc într-altul, ca mai tîrziu însuși autorul *Haladei chirișului grăbit*, pe un drum de țară omensă înaltă o trăiește în memoria poetului, crează mort în timpul războiului mondial etc. Paginile care evocă treptăta redacțiilor, bonomia scriitorilor moldoveni, turneul geților literare, regruparea — în toată viața — a colaboratorilor revistei la mănăstiri etc. ne solicită curiozitatea și participarea. Agonia poetului, marcată de un singur, ultim vers, definiție și eufemism al morții: „cînd ai ajuns din urmă viitorul...” — e cu altă mai impresionantă cu cit la finele lecturii oricine e încredințat, indiferent dacă agrărea sau nu poezia lui G. Topirceanu, că acesta a fost pentru cei din jur nu numai un confrate exemplar, ci de-a dreptul un frate înimos, dezinteresat. N-ar fi însă drept ca din mica aspectului epic al monografiilor lui Const. Ciopraga să neosotim eluși de puțin calitățile sale de istoric literar. Arhivistica laborioasă, temeinică și erudita solidă dar neastată pedant își intrinsece virtuțile în acest volum, redactat într-un

stil sobru, concis, clar. Posesor al unui limbaj critic adecvat, folosit în respectul deplin al propriității termenilor, autorul analizează aproape întotdeauna corect și, nu de puține ori cu subtilitate, pisesele cele mai importante ale operii topirceanice. În ce privește rezervele noastre, ele tin numai de problema distanței obligatorii a cercetătorului față de obiectul investigațiilor sale. Uneori Const. Ciopraga nu se delimitază în deșănțarea de opinii poetului, nu corectează anumite afirmații, eronate prin supralicitare, făcute în legătură cu poezia lui, comentariul autorului (despre vocabularul poetic, despre epici, de pilda) neavînd întotdeauna acoperirea exemplorilor convingătoare. Altfel spus, ceea ce nouă ni se pare un paradox al vieții literare, criticul relatează liniștit, egal, fără urmărim: G. Topirceanu din lumea de literatură Hortensienă Padapat-Bengescu sau lui Ion Barbu. De asemenea, referințele autorului sînt cîteodată prea pretentive (pentru a defini calitatea și structura umorului lui Topirceanu sînt amintiți: Euripide, Heine, Caragiale, Cehov, Anatole France ș.a.), analizînd anumite poezii autorului o ia prea de la izvoare (*Balada morții* îl duce pe autor pînă la... tema morții în literatura universală). Distanța față de obiect se micșorează astfel pînă la ușoră erantare. Se pare că Const. Ciopraga a vînt să clatine aserțiunile de greutate ale lui Ibrăileanu cu privire la poezia lui G. Topirceanu (din ea lipsind — după părerea marelui critic — „acele ecouri nelămurite”, „acea bruozitate care îngăduie cititorului să-și vizuie liber visurile lui”). N-a vizuie însă dect să le dea nuanța de rigoare pe care de fapt ele o presupuneau din capul locului.

Dincolo de aceste rezerve, valoarea monografiilor lui Const. Ciopraga rămîne indiscutabilă.

Valeriu CRISTEA

GEORGE
MUNTEANU:

Atitudini

De cincisprezece ani prezent în cîmpul publicității și al istoriei literare, activ, fără ostentativitate, în mai toate „campurile”, toate discuțiile (indeosebi metodologice) ce-au însoțit și-au marcat dezvoltarea literaturii și a operii de cercetare științifică, George Munteanu nu face o critică sistematică, nu urmărește cu o biectivitate urmată, ce izbitor de varietate a rezultatelor! Ce pitorească inegalitate a lor, tipologic vorbind, pe distanța care îl separă de Creangă — poate înfăptuitorul celei mai organice sinteze ivite în epoca marilor clasici — de V. A. Urechia, autorul celei mai evidente caricaturi a ideii de sinteză în ordinea spirituală!

Secțiunea a doua a volumului, mai fragmentară, se ocupă de literatura contemporană. Articolele cu adevărat interesante sînt însă acele care dedicate sectorului critic și istoriografic, cu pătrunzătoare pagini de caracterizare a studiilor unor confrăți: D. Micu (Tudor Arghezi), Eugen Simion (Proza lui Eminescu), Matei Călinescu (Titan și Geniu în poezia lui Eminescu), Paul Georgescu, Zoe Dumitrescu-Busulenga ș.a. Aspectele rezistente ale culgerii lui George Munteanu stau sub semnul competenței (ca să folosim o formulare programatică a criticului însuși) „dintre îndrăzneală și rigoare”.

Cînd sinteza nu se realizează, în absența unuia din cei doi termeni antitetici, apar fie judecățile prea cuminți, indecise și precate (monotone dări de seamă despre Tudor Vianu, M. R. Paraschivescu) fie „problematizări” dilatate și artificiale, conținute în comentariile teoretico-disociative (la modă pînă nu de mult): *Lirica de inspirație intimă*, *Particularități ale enunțului poetic* etc. În avantajul volumului, obositorul compozitii făcute pe schema: ideea generală, exemplul bun — exemplul rău, concluzia pentru viitor, trebuiau eliminate fără a se mai sta pe gînduri.

Lucian RAICU

G. DIMISIANU:

Schițe de critică

Ce caracterizează scrierile lui Gabriel Dimisianu în bogata galerie a esticii tinere? Exactitatea limbajului, judecata compănită, echilibrată, simpatia și chiar devotamentul pentru subiect, corectitudinea expresiei. G. Dimisianu se apropie de operă cu o simpatie care e fundamentală pentru vocația unui critic. Are, ca să zicem așa, o bună dispoziție la lectură, nu e „sermonețos”, dis-

pus să găsească tot felul de noduri în papură autorului, numai și numai pentru a satisface orgoliul unui sever judecător. Există desui confrăți care, înainte de a formula o apreciere despre opera literară, invocă tot felul de critici, se pierd în precizări me-

todologice, luînd față de autor atitudinea de lei răpăși. Chipul acesta are de a judeca literatura nu e deloc propriu lui G. Dimisianu. El analizează opera în contextul ei firesc, remarcînd virtuțile sau, dimpotrivă, scăderile într-un limbaj lipsit de decență prăpăstioasă. Comentariul e supus unei idei critice răsăi generale. În *Moromeii* lui Marin Preda descoperă recunoscutura „fluxului existenței terrene”, percepută în două ca fundamentale, „clasic” și „lirismul istoric”, „clasic” linie „razzestuoasă”, „interludii lirice” și o profunzime de senzații proaspete, întăritoare. Criticul nu ignoră ce s-a spus despre roman, dar vînd să împingă înainte analiza, să creeze noi puncte de vedere despre operă, caută posibilități de interpretare inedite și le află, subliniind nota lirică ascunsă a operii lui Marin Preda.

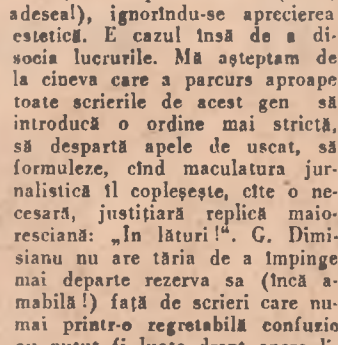
La Zaharia Stancu descoperă, în deosebi în *Pădurea neagră*, iantasticul poetic, atitudinea lirică asociată detaliului realist. Lui Eugen Barbu, autorul *Prințului de duminică*, criticul îi relevă capacitatea de a crea atmosferă, de a evoca plastic tablouri ale vieții citadine și îi analizează unele scene din acest punct de vedere. Lui Mihai Beniuc, în ipostază de prozator, îi subliniază aspirația spre simbol, lui Horia Lovinescu pasiunea pentru problematica morală și filozofică, vînd în excelentul dramaturg un conștient al teatrului de idei, ilustrat la noi, în deosebi interbelice, de Gamil Petrescu. La Fănuș Neagu și Stefan Banulescu, doi dintre prozatorii tineri față de care criticul manifestă un justificat entuziasm, observă, în modul său caracteristic, saturația de epic, împletirea dintre real și fabulos la unul, nota fantastică puternică, la celălalt.

Gabriel Dimisianu, înclinat mai mult spre comentariu de proză, e, în aceeași măsură, și un critic de poezie: în acest sens, cronica dedicată volumului *Aventuri lirice* de Geo Dumitrescu face dovada unei reale percepții critice. Criticul observă ceea ce e de observat: nota ironică, spiritul frondeur al poetului, accentul de juralitate. Din șirul acestor revizite, competente ezege critice, să cităm și pe acela despre D.R. Popescu, Sorin Titel, Ion Gheorghie, Geo Bogza. Acestuia sîm urmă să se dedice un studiu mai întins, înformat cu maxime precizie, de a fi reținută privitoare la forma și evoluția reportajului bogzian.

G. Dimisianu s-a ocupat mult vreme strălucit de reportajul contemporan și într-un eseu: *Condiția reportajului literar*, iocul în volumul pe care îl prezentăm, expune cîteva din observațiile sale privitoare la acest gen plin de surprize. Criticul militază pentru condiția artistică a reportajului, pentru stilul personal, diferentiat și maxim în conținere față de improvizațiile gazetărești. Dar judecata critică față de veletarii (de regulă ziaristi) modești sau sociologi refuși!) nu e totdeauna fermă și criticul e dispus, într-un acces nejustificat de generozitate, să găsească tot felul de calități platelor relatări jurnalistic.

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

Printr-o explicabilă convertire de criterii, utilul, promptitudinea, capacitatea de a se orienta în realitatea imediată și de a pregăti, astfel, terenul viitorilor croniciari (literari) și momentul nu trecut înaintea criteriului estetic propriu-zis. Reportajele au fost, în acest chip, apreciate pentru calitățile lor publicistice (reale, adeseal), ignorîndu-se aprecierea estetică. E clar însă de a disocia lucrurile. Mai așteptam de cineva care a parcurs aproape toate scrierile de acest gen să introducă o ordine mai strictă, să despart apele de uscat, să formuleze, cînd maculatura jurnalistică îl copleșește, cîte o necesară, justifiată replică mai oreciană: „In latură!”. G. Dimisianu nu are aria de a împinge mai departe rezerva sa (înca amabilă!) față de scrieri care nu mai printr-o regretabilă confuzie au putut fi luate drept opere literare. G. Călinescu cerea criticului să fie, din cînd în cînd, „rău”. Numai astfel autoritatea

UMORUL IN „VIAȚA ROMÂNEASCĂ”

Ne-a surprins plăcut faptul că venerabila publicitate e preocupată de înnoirarea conținutului său, consacînd o parte din număr unor teme de care se interesează foarte întinse categorii de cititori: umorul, în numărul de față, literatura de anticipație, cum ni se anunță, în numărul viitor.

Iată, asadar, *Viața românească* hotărît să rîspundă acea pubere de veletuste care, după cum sîrîm tot mai insistent de la o vreme, revăstăte surorii, ar fi început să pitească desupra paginilor sale. Și e foarte bine, și am fi aplaudat pînă la capăt, dacă nu ne loavam, iarăși, de metehne semănate și în alte dați: un fel de obosală și de rutinare care numai într-un număr dedicat umorului nu-și aveau loc.

De pildă, secțiunea consacrată umorului românesc de astăzi pare să fi fost alcătuită cam cu ce s-a găsit, la rîpezeală, prin serele redacției. Din tot ce scriu la ora actuală, în domeniul umorului, autorii noștri, vîrșnici sau tineri, revista s-a oprit la: o schiță fără pretenții de Tudor Mușatescu, de felul celor care apărău pe vremuri în *Veseliile* (erou, Gogu, e cunoscut de toată lumea ca un om posac și taciturn, dar într-o bună zi spre stuporea tuturor, a nevestei și a colegilor de birou, e auzit cîntînd, Foania: servitorul făcuse o „eroare din greșală” servindu-l ceai din semințele pentru canar!) o povestire de Iulia Soare, atîcînd străvechea problemă a fetelor nemăritate o lungă istorisire, semnată Gh. Borneanu, despre o zi la „Mosi” în București, de altdată, trei schițe satirice de D. Solomon, un fragment inedit, în deșănțarea amos, din cunoscut „dialecția a poeziei” a lui Marcel Brezianu, un amuzant dar nu mai mult exerciciu de memorizare de Nina Cassian; trei palide epigrame de T. Mănescu și, în fine, patru poeme de Marin Sorescu — acces-

Valoarea numărului consacrat umorului crește însă simțitor în paginile de critică și istorie literară. Amintim interesantul studiu al lui Matei Călinescu despre *Urmuz* și comicul absurdului, precum și articolele dedicate unor chestiuni generale ale comicului, raportate la problemele actuale ale literaturii noastre satirice, semnate de Valeriu Cristea și Horia Bratu.

Articolul despre comedia cinematografică de D. I. Suchlanu și fișele de dicționar literar ale lui Șerban Cioculescu (se fac în acest din urmă disociații din jurul unor noțiuni) ca: *Ironie*, *autoironie*, *umor*, *sarcasm*, *paradox* etc.) se înseru în linia de linia înaltă a contribuțiilor teoretice cu care *Viața românească* ar trebui să ne răsfete mai des.

Este vorba, asadar, de un aspect mai general, care ar fi dorit să stea în atenția producătorilor Uniunii și a Fondului Plastic, după cum ar putea constitui un interesant subiect de discuții în forul criticilor de specialitate. Pentru că nu înțelegem de ce unii artiști plastici nu și păstrează experiențele pentru colecția personală, în așa fel încît spațiul expozițiilor — și așa limitat — să fie destinat unor lucrări ajunse la un stadiu de gândire și expresie evoluat.

CORRESPONDENȚE ELECTIVE

EXPOZIȚIE DE SIMPLE EXPERIMENTE

La rubrica *Arte frumoase din Contemporanul nr. 29* (1032 din 22.VII.1968, se spune, pe bună dreptate, în legătură cu recenta expoziție personală deschisă de Pita Rubin în sala Onel: „Dexteritatea de a îmbina culori nu este interesantă decît atunci cînd abuzul se transformă în sentimente, gîndirea și simțirea artistului respectiv. Numai simpla măturare a mai multor culori constituie un act gratuit și steril. Ce a vrut să

Genul epistolar are nu numai un trecut glorioz, dar și un prezent. Referințele arhivale și transparențele cu imaginația pe lângă mitologice, nici acestea nu și-au trăit vremea. Se bucură încă de trecere în varietate imprevizurii de viață și mai cu seamă în aceea legată într-un fel sau altul de rubrica noastră *Aqua-forte*.

Văzînd în Atenue amabilul salut adresat de Penelope semnatului rubricii din *Viața românească* („Ai fost un războinic viclean... acum imaginezi moravuri literare cu neadmînită vioare a condeiului tău... Ai eia rol. În Ithaca, oamenii sînt bucurioși că un bărbat din neamul nostru combatte alți de bine și în toate zilele avem să străfoare și bem vin de ambră și mulțumim lui Apollo pentru halul pe care îl l-a dăruit”), prietenii de la *Tribuna* s-au gîndit să nu se lase mai prejos și să arate lumii încă o dată necesitatea rezerve de spirit și inventivitate, de care, pe vecl, și-au legat numele.

Mai potrivită cu înaltă mea sațului oclă aveam de transmis. Fu găsită forma unei acronimii, semnată cu caracteristica gratis: *Cirec*. Am admirat — pentru o cîta oară? — verva științelor, puterea de pătrundere de-a dreptul vrăjtoarească, farmecul malefic, în fine, tot cel fel de a fi dat dracului care ne-a mîngîiat copilăria și care, sperăm, ne va înducl și anii grei ai bătrîneții, ne va însemna amargul. Periculoasă sînt, magică subtilitate. Dar asta n-ar fi nimic. Mai presus de orice, în afara conținutului care — de ce n-am spune? — ne-a zguduit, am ris, am ris cu lacrimi, mai utînd de griji, de neazuri.

Ce efect buimăcător știu unită să soată efec și se transpun în plelea temutului vrăjtoare, cit haz nebulu sîntă dea nevinovățiiu lui Ascultăți numai!

— Nu n-aș fi hotărît să-ți scriu dacă n-ai fi intervenit Penelope, vrînd pesemne să mi te răpească definitiv. Și tu ști, Ulysee, că femeile sînt slabe, o știți prea bine (dar ce nu ști tu?). Să nu spun „bine, dar și tu ești femeie!”

Trebule, în adevăr, o intuiție, o putere de a intra în rol pur și simplu vrăjtoarească, pentru a ghici și a spune exact ce ar fi spus într-o situație similară Ulysee al nostru: „bine, dar și tu ești femeie!”

Nu mai vorbim de Post-scriptum, ar însemna să forțăm ușul deschis. Ne-a delectat:

„P.S. Nu-mi împușca stilul neglijent nostru; acest amănunt nu are importanță atunci cînd prin alte mijloace te pot prefăce în ce știu prea bine. Tot *Cirec*”.

Știu, știu prea bine, *Cirec*, în ce nu pot tu prefăce. Și — desigur — nici o împușcă a stilului tău (cum bine știu) neglijent. Sintem cu toții sub puterea ta, pentru că ai *umor*, pentru că ai farmec, pentru că...

ULYSSE

Editura Academiei Republicii Socialiste Românie.

— S. Marcus, Edmond Nicolau și S. Slati: *Introducere în lingvistica matematică*. — Ed. didactică științifică.

— Dumitru Berescu: *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*. — Colecția „Pagini din istoria patriei”. Ed. didactică științifică.

— Stegriedt Ortwey: *Călătoria prin orașe dispărute*. — Colecția „Virel Cosma”. — Nicolae Filimon, critice muzicale și folcloriste. — Ed. didactică științifică.

— Gh. Mercescu: *Iacob Mureșanu*. — Ed. didactică științifică.

— Bazele modale ale cromatismului muzical. — Ed. didactică științifică.

— William Faulkner: *Ursul, nuvele*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Radu Lupan. — Colecția „Biblioteca pentru toți”. Ed. didactică științifică.

— Henry Fielding: *Joseph Andrews*, roman. În românește de Micaela Ghiescu. Prefață de Ioan Aurel Preda. — Colecția „Clasici literari universitari”. Ed. didactică științifică.

— Viorica Huber: *Eu și bătrînul lup de stiele*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Mihnea Molescu: *Copiii stelelor*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Gramatica limbii române, e” și a II-a revăzută și adăugată, tiraj nou. În redacția unui colectiv condus de acad. Al. Graur. —

— William Faulkner: *Ursul, nuvele*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Radu Lupan. — Colecția „Biblioteca pentru toți”. Ed. didactică științifică.

— Henry Fielding: *Joseph Andrews*, roman. În românește de Micaela Ghiescu. Prefață de Ioan Aurel Preda. — Colecția „Clasici literari universitari”. Ed. didactică științifică.

— Viorica Huber: *Eu și bătrînul lup de stiele*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Mihnea Molescu: *Copiii stelelor*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Gramatica limbii române, e” și a II-a revăzută și adăugată, tiraj nou. În redacția unui colectiv condus de acad. Al. Graur. —

— William Faulkner: *Ursul, nuvele*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Radu Lupan. — Colecția „Biblioteca pentru toți”. Ed. didactică științifică.

— Henry Fielding: *Joseph Andrews*, roman. În românește de Micaela Ghiescu. Prefață de Ioan Aurel Preda. — Colecția „Clasici literari universitari”. Ed. didactică științifică.

— Viorica Huber: *Eu și bătrînul lup de stiele*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Mihnea Molescu: *Copiii stelelor*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Gramatica limbii române, e” și a II-a revăzută și adăugată, tiraj nou. În redacția unui colectiv condus de acad. Al. Graur. —

— William Faulkner: *Ursul, nuvele*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Radu Lupan. — Colecția „Biblioteca pentru toți”. Ed. didactică științifică.

— Henry Fielding: *Joseph Andrews*, roman. În românește de Micaela Ghiescu. Prefață de Ioan Aurel Preda. — Colecția „Clasici literari universitari”. Ed. didactică științifică.

— Viorica Huber: *Eu și bătrînul lup de stiele*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Mihnea Molescu: *Copiii stelelor*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Gramatica limbii române, e” și a II-a revăzută și adăugată, tiraj nou. În redacția unui colectiv condus de acad. Al. Graur. —

— William Faulkner: *Ursul, nuvele*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Radu Lupan. — Colecția „Biblioteca pentru toți”. Ed. didactică științifică.

— Henry Fielding: *Joseph Andrews*, roman. În românește de Micaela Ghiescu. Prefață de Ioan Aurel Preda. — Colecția „Clasici literari universitari”. Ed. didactică științifică.

— Viorica Huber: *Eu și bătrînul lup de stiele*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Mihnea Molescu: *Copiii stelelor*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Gramatica limbii române, e” și a II-a revăzută și adăugată, tiraj nou. În redacția unui colectiv condus de acad. Al. Graur. —

— William Faulkner: *Ursul, nuvele*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Radu Lupan. — Colecția „Biblioteca pentru toți”. Ed. didactică științifică.

— Henry Fielding: *Joseph Andrews*, roman. În românește de Micaela Ghiescu. Prefață de Ioan Aurel Preda. — Colecția „Clasici literari universitari”. Ed. didactică științifică.

— Viorica Huber: *Eu și bătrînul lup de stiele*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Mihnea Molescu: *Copiii stelelor*, povestiri științifico-fantastice. — Ed. didactică științifică.

— Gramatica limbii române, e” și a II-a revăzută și adăugată, tiraj nou. În redacția unui colectiv condus de acad. Al. Graur. —

— William Faulkner: *Ursul, nuvele*. Traducere, prefață și tabel cronologic de Radu Lupan. — Colecția „Biblioteca pentru toți”. Ed. didactică științifică.

— Henry Fielding:

ANDANTE GRAVE

Pe cînd creșteau — din două neamuri
prunci,

un împărat al lor îi părăsi.
Dar ei pe-acesta nu-l urmară ci
rămaseră în treaba lor prin lunci.

Și nici nu se uită către Riu
spre sulfele mari cu prăzi în vir,
spre marile mașini ce ca pe-un stîrv
purtau imperiu-n apa pin-la briu.

Ca niște cete de nuntași înceși,
fără să-ntorcă fețele măcar,
porniră-ngrămădiți în sens contrar
spre munții cei albaștri și măreși.

Cum se mișcau păreau că-s fără gînd,
dar și erau, căci în zig-zagul lor
urmas cîldura prinsă sub picior
de fiecare-n frunte pus la rînd.

MOSSO FANTASTICO

Ce-a fost apoi în urmă? Pe un loc
din zidul Romei se uită-mpăratul.
Curgeau sirepi de foc pe tot olatul
și dulcile cîmpii erau un foc,

o flacără ce alerga o vreme
și se făcea jos una cu pămîntul
și începea să fugă iar cu vîntul,
lovind în ale piscurilor steme.

Dar nu le mistuia, căci în văzduh
erau aceste spade de tăcere.
Din a prăpăstiilor căpistere,
românii se hrăneau cu-al țării duh.

Ce era zid și fier și lemn și aur
ardea, ce era frunză și-a cînte,
cînd viscolu-ncepea să o frămînte
ieșind din gura vremii de balaur.

ANDANTE GIOCOSO

Poate că mina cea de țărani
nu știa rostul curgerii de ani,
dar îl trăia cîntînd mereu pășune
cu turmele la rod să le îmbune.

Știa cînd în zemosul cîmp mustea
sub talpă, ca un suc, a țării carne,
în constelații turmele să-ntoarne
spre miazănoaptea ce se limpezea.

Duceau în spate mieii nou-născuți
și-i adunau în stîină la un loc:
cînd jîntițele clocoteau în foc,
cu botul lingă jar stăteau tăcuți.

Cu ceața se uneau aburi de lapte
și iarba-n norul lor se îngrășea,
încît ciobanul vesel cînd pășea
spărgea sub talpă ierburile coapte.

ANDANTE
MEDITATIVO

N-aveau stăpîni, cea tagmă o zbughise
la timpul său, spre miazăzi, departe,
așa cum mai tîrziu scria și-n carte
— lăsdînd pe urmă-i porțile deschise.

Cîntau cînd îi slăbea din gheare zorul,
vrăjii obscure că-n cuibul fără lamuri,
can-nici o altă naștere de neamuri,
de sine stătător umbra poporului.

ADAGIO PATETICO

Ehei, ar fi fost poate vre-un fel
de viață revărsată-n mari uimiri,
culeasă pas cu pas în povestiri,
ori ar fi fost, mai mult măcar, acel
iernat tăcut al ierburilor sub nea
cînd fiecare fulg e-o caldă stea —
dacă din față nu s-ar fi stîrmit
virtutul omenesc neliniștit.

ANDANTE VIVO

Ce grije-avem, cîți vor fi fost? Ei sunt
ațîța cîți îi știm și e destul.
Desfășurăm al mersului lor sul
tot îndrăt spre veacul cel cădrunt.

Ei serpuiau sub umedul frunziș,
cîlcînd prin zloată și cîlcînd prin tină,
purînd pî murei cercul de lumină
și fețele meru în ascunziș.

O clipă se oprea în loc cel mare
stergîndu-se de sfința lui sudoare,
pe bită rezema un braț și-apoi
trăgea cu altu-nregel lui convoi,

dar astfel că piciorul îndoit
pe după piatră-nchipse obada,
purînd întreaga ceată cu grămada,
în roata ce ajută la suit.

Ca pe un fel de arpi, pe lungi pleie
își luau vînt mai mult spre vechiul soare,
venit în jos pe streșini de ponoare,
s-așină calea turmelor încete.

ANDANTE PATETICO

În vreme ce mergeau în urmă anii —
o mie — se mișcau mai către țirle,
trebind peste albastre repezi girle,
cei despre care pomenim, ciobanii.

Intraseră ca sub o boltă largă
în șiruri dispărînd, cu gînd să spargă
în altă parte zidul ei de zgură,
la lup și urs dulăilor dină gură.

Duceau în mină doar un pumn de griu,
cîlcînd cu grijă pe subțiri cărări,
ca nu cumva să-l spulbere în zări
ce le fugeau din față fără friu.

Ce lungă cale, prin adînci poiene,
în care firul apei de argint
ii cirnuia, cotînd prin labirint,
ca-n basmul cu palatul din Micene!

ANDANTE
MEDITATIVO

Cu-aceste veșnic pendulare mersuri,
mereu spre șes, mereu către coclaur,
stîrmeau în urma lor un praț de aur
de vorbe românești suflaie-n versuri.

Și cînd în tuculi mici de-acoperisuri
ceițăli stăteau retrăși sub negrul nor —
prin ploa, prin ger și vînt și prăvălisuri,
ei duceau neamuri-n casa tuturor.

CHAGALL (Detaliu)

Dar cine să-i audă cînd ca dune
pe-ntinsurile unei mari tăceri,
ii despărțea de zilele de ieri,
a anilor grămădă de tăciune?

Se afundau în ramuri ca în peșteri
cu minunate cotituri ori sambre,
trăgîndu-și după ei poveri de umbre,
în rostul mersurilor grele, meșteri.

ANDANTE
LAMENTOSO

— Stăteau acum la mijloc eroi și eroi
cu zgomot prăvăliți în jos pe țări,
gomind cu ei ca niște aprigi cai
cu mari copite iuți de bolovani.

Răzleși erau, la un întors de mîină,
dar peste umuși și rîuri și cîmpii
și mina nu și-o mai puteau simți
cîcînd mereu de oboseli bătrîni.

Se mai vedeau ca prin niște ochi
de-nchipsuri, într-una pe aproape,
cum adăpau aleșurile-n spe,
cum lunceau pe verzele răpșene.

Dar nu puteau vorbi ce se vede
și se cuprîndă și să-și dea soroc
pentru a curge țărăși la un loc,
după topirea marelui zăpor.

ANDANTE MOSSO

Mergînd veneau într-una mai încoace,
mișcîndu-se sub grelele cojoace,
sub care ascundeau un colț de stea,
ca virful unei sulii ce crește.

ANDANTE CON BRIO

Cîlcîndu-și roada zilei grea pe umeri,
o așeză la locul ei ca-n zori
sădițele să stea pe căprioari
în șiruri și alături să le numeri!

Din ele se văzau peste cîmbere
subțire țer, în lungi lei cădere,
ca un țor din capul ei și gras,
roșind în urmă local de popes.

Acolo-apoi venea aronca lăse,
la salțiori ca tofologii țer,
pădăndu-și jos în bălțile verzi,
să-i în deș non ca vînturile urplăse.

Alătură din bădări de corasie,
de-a valma să se-nghesice, rămași
cu vicii arși la joacă buclucăși,
sorbeau ale ciobanilor odrasle.

ANDANTE FINALE

Mășinele sint isprăvile pe care
le-au săvîrșit în truda lor cea multă!
Zvîrlite de a vremii catapultă
în gropile milenaliu cel mare.

Or fi fost scrise, pe mai multe căi,
de-am mai putea vedea ceva umbrit,
un sens slovă cu slovă culegînd
aici din fum și colo din vîpăi.

Ce-au început ciobanii lingă turme,
cu greu putea auzea să se curme,
căci unuși astfel pasul ajungea
mai sus de culmea muntelui, la stea.

acolo unde fratele pămînt
coca în voie purpurului rod,
spre care se-năpăsea acest norod,
cînd dus de ape și cînd dus de vînt.

ALB

Era cel mai frumos dintre toți,
avea un singe generos și simplu,
toate culorile îi căutau trupul,
dar el le-ndepărta, surîzînd
anonim.

Lunea dincolo de noi
și-l bănuiam în preajmă, fără să-l vedem,
il luminam cu flăcări, fără să-l vedem,
și el piercea,
alb, gol,
copac alb,
printre zăpezile albe...

Mergeți cu grijă,
poate că omul alb e pe-aproape
Ieri, l-am simțit
trebindu-mi prin dreptul
inimii...

Gheorghe TOMOZEI

Vorbeau acum arcadele de flăcări —
În ritual de fiecare seară,
Trăgînd pe fețe varul de lumini
Și risipind păenjenisul palid
Al oboselii. Greierii din cîmp
Își subțiau arcușurile-n iarbă
Să cînte partitura liniștită
Aleasă pentru cînd...

Rachiul aerului tare dîndu-l dușcă
Domol trec oamenii să-și a odihna
Dintr-un ungher uitat, cu suveniruri.
Cu pașii legănați, ca uriești,
Cu o țigară-aprinsă-n colțul gurii,
Colindă local bătuțit de roți
Între șirașul zidurilor roșii
Și aripa de-aramă a pădurii.

E un răgaz de preumblare-n visuri
Și de răsfaț în largurile timpului,
Pînă ce timpla sprîjînită-n pernă
Se lasă ca de-în val acoperită
De somn și de-nsoțite-lei corăbii...

Alunecare fără de istov
Ca un exod de turme. Nerostite,
Chenările spre fărîmul năzuț
Alinată apele și umflă pinze,
Cînd prin văzduh își leagăna lămpașul
O stea ce flăcărează pe catarge.

Vlaicu BIRNA

VERSURI
PENTRU UN RĂGAZ

Zilele-mi fug printre
cusăturile-n cruce ale vinetei mîinii
și-ale înțelegerii albe ca zăpada;
îmi fug zilele, și foarte adesea
sînt pernița cîbrilită de ace
ale unor răzburări afit, afit de meschine,
și rar, nestematele covoare orientale
ale împăcării depline
mi se-ajundă sub tălpile goale.

Iată, și azi-dimineață, cumpărîndu-mi
chibrituri

(îmi voi consola pentru această neîncredere
nemaipomenită
bricheta mea disprefuită),
era o față pe care n-am mai văzut-o să fie
vînzătoare la tutungerie
și nici ea nu mă mai văzuse pe mine
și nici atunci cînd s-a uitat înțita oard
n-am știut
dacă-ntr-adevăr, pe mine m-a văzut,
sau așful unui cinematograf,
sau, în a treia stradă, miracolul unei vitrine,
matasea căzută cu faldurile-n vraf
pe manechinul cu zîmbet de ghips și de
zăpădă

ori altceva și omului niciodată
nu îi e dat între ore și spații
să-nscrie-ase-menea lucruri în condica de
reclamații.

Și-am rătăcit pe străzi și m-am gîndit
că e timpul să redactăm, în sfîrșit,
dicționarul enciclopedic al culorilor,
catalogul

sunetelor și noua ediție critică
a miresmelor, a fiourilor,
și ne-ar trebui o formulă exactă
nu numai pentru ecuații
de gradul doi,
fiindcă există și alte lucruri de rezolvat,
ca, de pildă,
tristețea din noi.

Și m-am urcat în tramvai ca-ntr-o navă
și geamurile vibrau și coastele de fier
înălțau armonia lor simplă și gravă
și-am străbătut cantrre valuri și cer
golfurile pițelilor și strîmtorile-adînci
ale clădirilor și m-am gîndit atunci
dacă pe ceasornicul electric de la capîitul
liniei

încă mai flutură-al lui Iason teazar —
lîna de vis și de aur...

Și din patru zări
în trunchiul lui înmănușiate
amurgul m-a despresurat,
în mari coloane în atac desfășurate
și nu-mi mai dăruie-aminări
și, iată-mă, smerit și mic
cîd știu a nu fi dezlegat nimic
din cîte-n mine pot încape,
sau nimic aproape,
aceste rînduri o făgăduință doar
că-ntr-o sfială nouă
miine voi începe iar...

MAJTENYI Erick

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

discuții despre poezie

NECESITATEA
EXPERIMENTULUI

al studiului lingvistic, ajutîndu-se de literatură ca de un caz
fericit al vorbirii.

Dar vorbirea în cazul literaturii nu este altceva decît mate-
rializată și în sensul, scopul ei.
Constituindu-se din cuvinte, fraze și grupuri de fraze, litera-
tura își este încă datoare sieși la o mai atentă cercetare a mate-
rialului ei de construcție. Stilistica, așa cum ni s-a înfățișat ea
pînă acum, mi se pare încă profund limitată în țelurile ei și
încă mult prea generală, operînd cu termeni vagi, neceretați
sufficient în esența lor.

Arta este un organism viu, ea acceptă o matematică a ei,
o chimie a ei, și o biologie a ei. Arta are o istorie a ei; făcînd
abstracție de geneza unei opere literare dacă o primim gata
constituită, ea ne poate apărea asemenea unei ființe abstracte,
care crește și descrește, are un ciclu vital complet, se înmuș-
tește sau se scarpă.

Destinul unei opere literare este în directă dependență de
destinul epocii pe care o parcurge, dar, pe noi, în cazul de față,
ne interesează în primul rînd materialul constitutiv al operii
literare și posibilitățile căi de îmbunătățire a lui.

Ca metodă de creație și ca metodă de comunicare am visat
la un moment dat posibilitatea unei poezii pulsatorii, care să
repete într-un fel, prin forma ei, activitatea inimii, și care să-și
impună atenției conținutul său, dezvăluindu-l printr-o anumită
coordonare a punctelor lui, a nucleelor lui de intensitate. A dis-
pune în mod ritmic sau aritmic momentele de intensitate
ale unei poezii mi s-a părut a fi o foarte importantă problemă
de tehnică poetică. Disponerea punctelor de atenție și a punc-
telor de relaxare în cadrul unei poezii, o anumită degradare a

epitetului, tratată, sau o anumită intensificare a lui, o atenție
specială asupra funcțiilor și posibilităților versului de a crea
conexiuni, le-am găsit încă insuficient cercetate și numai prin
mijloacele prozodiei.

Se poate pune întrebarea: Bine, dar arta nu este un lucru
făcut sau contrafăcut, ea ținește spontan atunci cînd autorul
are ceva de spus. Pot răspunde: un pianist, ca să ajungă să
învețe o bună execuție la pian, face mai întii nenumărate exer-
ciții tehnice plictisitoare uneori, obositoare alteori. De ce?
Atunci cînd are inspirație, cînd o melodie genială sau un grup
sonor de mare interes îl imaginației, el, pianistul, să nu mai
aibă nevoie să stea și să piardă zile întregi bijbînd pe clavia-
tură, pînă să o poată reproduce, ci dintr-o dată, mina, ca și cum
dintotdeauna ar fi fost făcută numai pentru acea inspirație,
să o reproducă intactă și glorioasă.

Eu, cred că poetul modern care vrea să reproducă sau să
imite, în opera sa, marile idei și viziuni poetice ale secolu-
lui XX, resimte din cînd în cînd nevoia unei asocieri cu colegi
din alte domenii.

Resursele materialului poetic de pînă acum au fost insufi-
cient cercetate.

Poezia totuși nu ține de cuvinte, literatura, deși se mai nu-
mește și arta scrisului, în primul rînd nu este aceasta, ci cu
totul altceva.

Viziunea modernă își cere un material pe măsură, materia-
lul lingvistic adeseori este limitativ. Tot ce a rămas valoros
în literatură pînă acum din punct de vedere al limbii folosite
este de fapt metalingvistic, și este inutil să lași la întimplare,
numai pe baza unei spontaneități empirice, ceea ce poate fi
rezolvat printr-o cercetare atentă.

Îmi imaginez un colectiv format dintr-un poet, dintr-un ma-
tematician, dintr-un chimist (în ceea ce privește valentele posi-
bile ale elementelor și ale cuvintelor), dintr-un biolog și din-
tr-un filozof, care să studieze materialul poeziei dintr-un punct
de vedere mai larg și întuiesc excepționale rezolvări în folosul
poeziei și în largirea unității de loc, timp și acțiune, nu numai
prin ridicarea acțiunii la abstract, a categoriei de loc la abstract,
și prin concretizarea timpului, ci și prin descoperirea și eluci-
darea amănunțită a acelei părți din artă care nu ține de esența
ei, ci de forma ei constitutivă. E vorba de limbaj.

Nelița STĂNESCU

Plecînd de la observația că orice sentiment are o creș-
tere, un punct culminant și o descreștere în timp, re-
marcînd că o intensitate, să zicem aceea a sublimului,
nu poate dura decît un timp limitat, mă voi opri mai întii,
pe scurt, asupra limitelor obiective ale artei, ca mai apoi să
încerc să schițez cîteva posibilități — așa cum au fost ele
rezolvate sau cum se întrevăd în poezie — de a învinge unele
din aceste limite.

Un amice îmi spunea odată, amuzîndu-se, că, avînd o stare de
spirit sublimă, a încercat să și-o permanentizeze, dar nu a izbū-
țit mai mult de cîteva ore, pentru că mai apoi s-a făcut seară.
după seară tîrziu de noapte, și odată cu zorile ei a obosit, i
s-a făcut somn, și a trebuit să se culce. Poate de aici, de la ne-
cesitatea vitală de a te odihni, provine și nevoia actului artistic
de a se desfășura într-un timp limitat.

Unitatea antică a tragediei de loc, timp și acțiune nu exprimă
altceva decît necesitatea artistului de a se exprima maximal în
cadrul limitelor biologice. Dar țelurile artei, acelea de a atinge
eternul, de a descoperi nemurirea s-au aflat dintr-o dată sting-
herite de această unitate, a celor trei elemente: loc, timp și
acțiunea.

În mare, arta nu face altceva decît, într-un fel sau altul, să
încerce să dea o soluție problemei nemuririi, și aceeaia a eter-
nului.

Unul dintre cele mai vechi poeme ale lumii, Gilgames, caută
viața fără de moarte. Toată istoria poeziei lirice și epice nu
face altceva decît să nuanțeze, să specializeze, să diferențieze,
să analizeze în mare sau pe fragmente, să dea răspuns pozitiv,
negativ sau intermediar acestei probleme.

Dar unitatea de loc, timp și acțiune s-a ivit dintr-o necesi-
tate de metodă. Odată cu apariția acestor trei elemente se
poate vorbi despre începutul atacării în profunzime și apropi-
erii de rezolvare a problemei milenare: viața fără de moarte.
Poate nici o categorie abstractă nu e atât de abstractă și acce-
sibilă ca aceea a timpului. Timpul, conținut pur, lipsit de formă,
va fi unul dintre cele trei elemente ale unității, pus în discuția
poeților. Nu poți dobîndi viața fără de moarte, nu-ți poți men-
ține o stare de spirit sublimă, decît în cadrul unității dintre
loc, timp și acțiune. Aceasta e un paradox al poeziei, care s-a
încercat a fi soluționat în diferite feluri.

Si s-a preschimbat in cãte!

povestire de VASILE SPOIALĂ

lui Rozmarin a murit nãscându-l pe al doilea Rozmarin, iar soția celui de-al doilea Rozmarin, nãscându-l pe-al treilea. Poate de aceea nu s-a mai cãstorit Aladar Rozmarin. De fricã. Și s-a fãcut cizmar. Iar dupã ce tatãl lui Aladar a murit de pneumonie în vara lui patruzeci și șapte, bunicul s-a mutat cu frizeria în curte, a scos tinicheaua rotundã din fața prãvăliei și a bătut-o deasupra porții : a cãzut cu ocazia asta de pe scarã și și-a rupt șira spinãrii. Rãul nu vine nicodãtã singur. Și nu s-a mirat nimicomã cind dupã asta Aladar Rozmarin a vrut sã vîndã casa, dar nici nu s-a grãbit nimenea sã o cumpere. Aladar nu-l lubise pe bunicu-sãu. „El a fost de vinã de moartea ta-tãi”, obisnuiele sã spuna. Și știe toatã lumea cã primul Rozmarin fusese un om aprig, care îl ținuse pe fiul sãu, bãrbat în toatã firea, din scurt, cum își ținea și nepotul, dindu-le bani numãrați de bomboane mentolate, de țigãri și de cinema, cumpãrindu-le cite un rind de haine și o pereche de pantofi primãvara, și bocãnci toamna. În casa în care nu locuiește nici o femeie nici bãrbații nu s bãrbați și al doilea și-al treilea Rozmarin se supuneau primului Rozmarin. Se pare cã Aladar moștenise de la tatãl sãu, odatã cu ochii albaștri și bãrba foarte ascuțitã, și teama care îl fãcea sã nu cãrteascã în fața hotãrãrilor și a ochilor negri ai bunicului.

Al doilea Rozmarin a murit în august. Nu plouase de la sfârșitul lui iunie. Pe strada Cailor, printre pietrele rare, creștea un praș roscaț, ca scos de furnici. Tatãl lui Aladar stãtea toatã ziua în frizerie, cu ușa acoperitã și cu un prosop umez pe cap, sub ventilație. Se chinuia așa pentru un client, doi, cel mult trei clienți, și aceștia erau frizadeuna nemulțumit, cã erau pieriau în scaun și îi ustura pielea sub nas și sub bãrbie. Nu venea lumea sã se radã sau sã se tundã decit seara. Intr-o luni, tãrziu, dupã-amiaza, aerul s-a încins și mai tare. De cãdurã, în frizeria lui Rozmarin pocneau dopurile sticlelor cu spirit și apã oxigenatã. Un nou mare negru a acoperit cerul, întunecind totul. Numai tinicheaua din fața ușii scilpea galben. Și începu sã plouã. Cu picuri cit alunele, care stãrneau prașul roscaț din mijlocul drumului, smulgeau frunzele vestede de cãldurã ale lilicilor și pleasneau pretutindeni cu un ropot asurzitor. Atunci, tinicheaua din fața frizeriei se desprinsese din locul ei și cãzu pe trotuar, sãrind cu o minge. Ca o minge, nu ca o tinichea. — Cel puțin așa le-a povestit toate astea, și cele ce au urmat, al doilea Rozmarin înainte de a muri. — A sãrit veselã de douã, trei ori pe lung și-apoi a început sã topãie de-a lungul trotului, pe sub gardurile celor cinci case, îndreptându-se spre lesinea din strada Cailor. Tatãl lui Aladar de abia a avut timp sã-și strângã bine pantalonii, sã-și umple un buzunar cu bani și sã închidã frizeria, cã tinicheaua și ajunsese în strada principalã. Se

rostogoli peste linia de tramvai și se opri în stație. Tocmai cind o ajunsã și el din urmã, gîfind și ud pinã la piele, sosi tramvaiul. Tinicheaua i-a sãrit în brațe și s-au urcat. — Gata! strigã taxatorul. Rozmarin era așa de zãpãcit încit ceru douã bilete, și de abia cind coborî din tramvai își dãdu seama cã, din cauza ploii care cãdea în tot orașul cu picuri mari ca alunele, nimenea nu observa tinicheaua care se rostogolea înaintea lui. În sãra sub braș sau topãie pe lingã el, fãcându-și de cap. Dupã ce bãtu trei romuri tãrei, unul dupã altul, cum nu bãuse nicodãtã, ca sã se scuture de senzația neplãcutã pe care i-o dãdeau hainele ude, se dușe la cinema și cumpãrã patru bilete. De acolo luã o birjã și li-niștit cã nu era observat din cauza ploii, opri în fața casei doamnei Mimi, care ținea fete frumoase și elegante în gazdã. Dãdu un bacșis mare birjarului, și cu tinicheaua sub braț intrã pe poartã deschisã. Cind iesi de acolo, dupã ce intrase trei fete la cinema dãndu-i fectãrea cite un bilet, se oprise ploaia. Ca sã aibã sub ce ascunde tinicheaua își cumpãrã un sacou de buret albastru (cum n-avusesse nicodãtã) și așa, cu tinicheaua ascunsã sub haina nouã, intrã la Pãrica Alabastrã și mai bãtu trei romuri. Acolo i-a gãsit primul Rozmarin și i-a spus: — Marș acasã!

Asta a fost luni. Marți s-a îmbolnãvit de pneumonie și vineri a murit. Dupã ce cu douã săptămãni mai tãrziu a cãzut și bunicu-sãu de pe scarã și i-a înmormântat lângã bunicu-sãu, desigur cã cel mai bun loc pentru care-i rămãsesse de fãcut lui Aladar Rozmarin, pe strada de doamnei și una de ani, era sã vîndã casa și cu timpul sã se însore. Așa credea toatã lumea, așa credea și Aladar, cu trecut înã de sprezece ani și el sade și acum în casa și cizmaria lui și pãrșiește pantofii, ca bãtut în cub.

„Ca bãtut în cub” e una din vorbele lui Epaminonda. El spune despre Aladar Rozmarin cã are tot ce-l trebuie unui bãrbat în afãrã de priceperea de a începe. De aceea nu-l plase nici femeile spune Epaminonda. Nu cã n-er vrã sau n-er putea, dar cã bãtut în cub și nu știe cum sã înceapã. Și tot rãul ăsta îi vine de la faptul cã nu poate scãpa de casã. Așa cã s-au bucurat cind Teja i-a gãsit pe cizmarul care cãuta un loc în care sã poatã crește porci, și i-au adus sã vadã casa lui Rozmarin.

Pãrșia lui Oscar este cã cizmarul acela cu mutrã de fiu de circimar bețiv, care a vrut sã cumpere casa lui Rozmarin, a gãsit de atunci în altã parte un loc în care sã poatã crește porci, cã altfel, cu toate cã spãrșese vioara lui Parashiv și luase dupã aceea o bãtaie strașnicã de la mine și de la Chiril toboșarul, tot s-ar fi întors în cartierul nostru, cu coada între picioare cum a plecat, dar s-ar fi întors, cã oricum mai mare e pofta de bani decit rușinea. A mai vãzut el Oscar oameni care au venit la locul în care au luat bãtaie și au spus „sãru-mina”. Asta, numai dacã n-o fi chiar așa cum a spus o datã Teja într-o doarã, cã cizmarul acela cu mutrã de fiu de circimar bețiv s-a preschimbat în cãte!

re cum a plecat, dar s-ar fi întors, cã oricum mai mare e pofta de bani decit rușinea. A mai vãzut el Oscar oameni care au venit la locul în care au luat bãtaie și au spus „sãru-mina”. Asta, numai dacã n-o fi chiar așa cum a spus o datã Teja într-o doarã, cã cizmarul acela cu mutrã de fiu de circimar bețiv s-a preschimbat în cãte!

— Chiar dacã nu s-ar fi întimplat nimica la Garibaldi și cizmarul ar fi vrut sã-i cumpere casa, Rozmarin tot n-er fi vrindut-o pinã la urmã, mi-a spus Teja. Soarta lui Rozmarin e sã-l achimbe vremea. — Ne întorcem ca de obicei cu bicicletele de la atelier, numai cã în ziua aceea se arãtase de dimineatã a ploaie și nu luasem radiourile portative la noi, așa cã pedalam unul lângã altul. — Au sã-i demoleze casa, fi vor da altã locuințã și atunci n-o sã mai aibã ce sã-i fie în loc și are sã intre în cooperativã, a mai spus Teja. — Poate cã o sã se și însore. — Mai știi îl am spus eu. — Doar dacã n-erã sã stea și atunci toatã ziua în casã, cã cine nu lese din casã dupã ce doarme dupã-amiaza nu se însoreã, iar dacã e însurat îl lasã nevasta. — Și mã gindeam cã lui Rozmarin nu i-a mai rãmas altceva de fãcut decit sã aștepte. Greștea din viața lui nu se mai putea schimba decit decodãnd cu întreg carterul și asta atunci cind va fi prevãzut în planul de sistematizare a orașului.

Cind s-a legat pentru a treia oarã cizmarul de Parashiv și i-a lãptat oarã după ce sculpat de frunte era aproape de ora închiderii. Oscar se apucase sã adune solnițele și scrumierile de pe mese, iar cei trei de lângã mine vorbeau despre femei. — La început ne-am certat, povestea cizmarul. — Eram vecini și zicea cã poezi mei put și nu poate dormi cu fereastră deschisã. — I-am spus: „Dacã va pute, domnișoară. Acetã, închideți fereastră”. — „Nu, mi-a rãspuns ea, cã-mi place cu fereastră deschisã, sã intre luna”. — „Luna”, am zis eu, „intrã și prin sticrã, dar poate cã așteptãți sã vã intre altceva”. — „Așa i-am zis, și sã vezi ce s-a infuriat! Și ce a început sã tipe! Phii! „La mine bãrbații intrã și ies pe usã!” a strigat. — Și eu i-am spus: „Vezi cum te-ai prins, domnișoară Aneta? Cã eu nu la bãrbații m-am gindit”. — „Ei, s-a mai certat ea ce s-a mai certat, — cum sint femeile. Dar eu, calm! — Pe urmã, cind s-a obișnuit cu mine nu au mai suprat-o nici porcii. He, he... — Frumos, spuse Teja. — Frumos, dar nu se mai poate! De cind au început construcțiile s-a interzis. Nici gîste nu mai au oamneni; voie sã creascã, dapã porci!

— Așa e! Nici nu se cade. Acolo are sã fie cel mai modern cartier al orașului. Cum sã se creascã gîste și porci! — Și eu sint modern, mãi dragã! Dar spune-mi puteau mai îngrãși sã facã carterul și dupã aceea sã interzicã? — Da lasã cã ș-așa-i bine! — Pe urmã s-a apucat sã cinte: „La noi la Brãila, La tanti Elvira, Dragostea se vinde cu chila...” și dind a vãzut cã Parashiv nu vrea sã-l acompanieze, a scos suta

din buzunarul de la spate al pantalonului, a rupt-o în douã, a sculpat pe-o jumãtate și i-a lipit-o de frunte. — Cnti, mã?... Acuma cnti?... Dacã cnti ai și cealaltã jumãtate! — Dar Parashiv îngãlbenește și nu vroia sã cinte. Tãcea, cu vioara în mînã și cu jumãtate de sutã pe frunte. — Rușine, tovarãșe! spuse Oscar. — Lasã cã mândea plãtește! spuse cizmarul, și-n tãcere care se lãsase fi amuse lui Parashiv vioara din mînã și-o apãrse de genunchi, cum rușii arcecele de foc. A izbit-o într-o dungã, așa cã nu s-a deslipit coada de trup și s-a spart toatã vioara, cu un zgomot vechi. Cizmarul a aruncat cioburile la picioarele lui Parashiv și s-a întors la masã. — Ce mã, o vioarã m-a fãcut pe mine!... Cntã costã, mã, roșcature? — Fata lui Parashiv se fãcuse alit de albã cã i se vedeau toți piștruii și se strimbã așa încit credeã cã ar fi izbucnit în plãns, dacã în clipa aceea nu ar fi sãrit Chiril. De altfel simțeam și eu cã nu era cazul de tãrgușulã. — Cã mã, acetã, te crezi pe moșia lui tãtãlui i-a strigat Chiril cizmarului, venind din spatele lui Parashiv, de lângã tobã. — M-am sculat și eu de la masã și m-am apropiat de cizmar, care se ridicase și el, al naibei de înalt, în picioare. — Nu era un moment potrivit pentru discutii, așa cã m-am repezit și i-am izbit cu piciorul acolo unde-l doare, sã-l îndoi, dar mi-a prins piciorul cu o mînã și m-a rãsturnat pe spate, a bãgat pumnul într-o halbã goalã ca-ntr-o mãnușã și l-a lovit pe Parashiv, care se repezise și el, în bãrbie, de l-a umplut de sînge. Numai Chiril i-a izbit cu capul în stomac, dar și cizmarul i-a trãsnit cu genunchiul în gurã. Dacã era sã dãm cu halbe și sticle, am pus mîna pe un sifon și l-am plesnit în cap. A cãzut cizmarul. Dar dãdușem ca în lemn, cã s-a ridicat. Atunci i-a trãsnit Chiril cu pumnul între ochi și cu piciorul, de l-a îndoit la pãmînt. Trebuie sã recunosc cã Chiril e un muzicant care face excepție. Ceilãlți, dupã exemplul meu, luãrã fiecare cite un sifon în mînã, așa cã atunci cind cizmarul a vrut sã se scoale ne-a vãzut adunãți în jurul lui cu sifonele greãtite și a rãmas în patru labe. — În clipa aceea spune Epaminonda cã ar fi trebuit sã dea unul dintre noi fuga sã cheme milițianul. Noi îngrã ștãteam și ne uitam unul la altul. Cntã ai numãra pinã la zece. Și asta l-a fost destul cizmarului acela cu mutrã de fiu de circimar bețiv cã sã ne protesteã cu sifonul lui. A pornit așa în patru labe spre lesine, și mergea atit de repede în mînã și genunchi, de-al fi zis cã merge într-adevãr pe patru picioare. Teja aproape cã se i tura cã l-a vãzut ridicãndu-și un picior la poartã, cum fac cãteii. Și dus a fost. Cind ne-am demzicit și ne-am repezit în urma lui, strada era goalã.

printre minori

interesează numai întimplarea, cã ce s-a întimplat cu tine ca să faci ce-ai fãcut și sã ajungi aici. Un om care învãțã o meserie serioasã... Și care pare și bãiat deștept... — Multeumec. Am sã vă povestesc cum... Aveam un coleg de clasã. Dãnilã — D. Ionel. Și intrucum eram în anul doi, intrucum cu D. Ionel și un alt bãiat de la Școala tehnicã veterinarã, prieten de-al meu... — Mai mare? — De seama mea. Puțin mai mare: cu o lunã, douã... Așa... Eram trei. Printre mai multe smecherii pe care le fãcãam noi în oraș, am ajuns sã și furãm. În seara din... — Stai puțin. Spune-mi mai întâi: ce înțelegi tu prin smecherie? — Pãi... umblam pe Corso, jucam barbut, tot... — Jucam în cartier, unde-i podul spre garã. — Parcã s-niște blocuri noi pe-acolo. — Nu mai țin minte, cã sã de doi ani aici. — Ți-au mai rãmas? — Nouã luni... Ei, și intrucum eram bãieți deștepti, jucam barbut, ne plimbãm... Erau și fete, acolo, meru ne duceam. Cum le priuieam, gata... — Deci, încã o datã: ce cine împãrteați tu toate smecheriile asta? — Cu Dãnilã — D. Ionel și bãiatul celãlalt de la Școala tehnicã veterinarã, nici nu știu bine numele... — Nu-l știi sau nu vrei sã-ți-l mai aduci aminte? — Luat-o cum vrei. Pot sã vă spun numai cã D. Ionel e acum la M., care-a venit acolo din nou, a douã oarã, recidivist. — Lasã asta. Spune mai departe! — Și cind... D. Ionel își tot zicea sã lovim. Loveam noi, dar puțin, ușor. — Pe unde loveați? — Prin garã, la valize, tot felul, mergeam și-n Galați, plecam repede cu trenul, sã nu

ne prindã. Ce, era mare lucru? Nici o urã de mers. — Cu bilete? — Ei, bilete!... Și hai sã spargem magazinul „Foto-muzicã-sport”, care era cel mai valoros magazin din Brãila. Impreună cu C. Pavel. — Cine-i C. Pavel? — (enunã) Mi-am amintit: așal chema pe-al treilea dintre noi, ăla de la veterinarã. Impreună cu el, am mai încercat cu o searã înainte și nu ne-a ținut, cã era aglomerat pe stradã și nu puteam. Dãnilã ne aștepta la un seaman de-al nostru. I-am zis: „Dacã gãsești un obiect de-al nostru în cutare loc, i-am arãtat locul de cu ziuã, dacã gãsești de exemplu o pereche de ochelari sau un binoclu, zicem, orice obiect de-al nostru gãsești în locul ăsta, dimineața cind te scoți, la ora șase, viu cu bicicleta, ici ochelari sau ce-o fi lãsat de noi, și îi vinzi ne aștepti într-un sat învecinat, Zagna-Vãdeni. — Ca-n filme. — Mai rãu. — Dar erați siguri de Dãnilã ăsta, cã nu... — Eram presã siguri de el. Era prietenul nostru. Și împreună cu C. Pavel, noaptea pe la douã, dupã ce-am stat în parc, am spart. — Prin fatã? — Da. Nu era nimeni. — Aveați scule speciale? — De toate: spãie, grand... — Lãcãturerie stai de la școala. — Cite ceva mai știam și de la școala... Am intrat și-am luat citeva aparate de fotografiat: „Zorki 4”, „Kiev”; douã binoculi, vreo trei perechi de ochelari... Cum s-a auzit gãlgãie pe-afarã, o femeie care mãtura pe-acolo a alarmat imediat strada... Era în fața restaurantului „Dunãrea”. Noroc cã noi, acum, eram topiți. — Cu bicicletele? — Nu, pe jos! În sfârșit, cu aparatele în sin, eram strîși

bine, bine îmbrãcați, cind ne iese în cale un milițian, sergent major, pe stradã. Începe cã floriere chiar în fața noastră. Noi trecem pe lingã el, mergem încet. „Sã trãgi!” și plecãm. Ajungem... Forțatã mare prin oras. Fluierãtori, numai milițieni, sergenți-majori... Trecem de postul de control de la uzina „Progresul”, așa, ne ducem și lãșãm obiectele, trecem de linia c.f.r., sã pusem obiectul ăla dupã care sã știe Dãnilã sã viatã la ora cãstare. Am lãsat o pereche de ochelari, pe urmã ne ducem la Zagna-Vãdeni. În Zagna-Vãdeni, tot noaptea zia, cind am ajunã... — Aveați unde sta, cu ce plãți? — Sigur. Pe bazã de bani. În sfârșit, plecãm spre garã, nu stãm mult, se face ziuã, pe bicicletã apare Dãnilã. Cind a apãrut Dãnilã, a venit cu rucsacul. Noi aveam lucrurile în sta. strãși bine, vine Dãnilã și ne aduce buletinele, tot ce-am avut nevoie și n-am vrut sã ținem peste noaptea la noi. Ne-a luat rucsacul și nu știu ce-a luat: i-am dat un binoclu și-a plecat. Acum, C. Pavel ăsta cind a venit înapoi de la școala... — Cum? Dupã aia v-ați mai dus la școala? — El învãțã la Slobozia-Vechi, disciplinar, de la tehnicoveterinarã. Tot din cauza asta, cã era rãu, umbla, țipa, injurã... — Dar C. Pavel ăsta era mai mare decit tine sau mai mic? — Mai mic, dar avea curaj. Și în școala acolo dãdea cu cuțitul, s-a luat la bãrțã cu toți, fãcea dansuri, era, în sfârșit,

mare smecherãș. Impresionã cu el, dã-i prin cartiere, dã-i prin oras, mai ales pe mine mãi cunosceam majoritatea, c-am fãcut și bez. — Se vede dupã asta... Spune-mã, cum v-er prins? — Și cum vã spuncam, dupã ce-a șters-o Dãnilã, am ieșit și noi cu rucsacul la spumare. — Aveați nevoie voi de rucsac pentru douã aparate de fotografiat, un binoclu, c-atita vã mai rămãsesse, și trei perechi de ochelari? — Aveam, n-aveam, așa a fost. Am luat mașina, autobobalã adicã, și-o mașinã era un milițian care tocmai vorbea despre spargere. Ajungem în Foltești, la C. Pavel acasã, trecem prin fața altui milițian, ăsta ne oprește și ne cere buletinele, ne întrebã ce-i cu noi, cu i-am zis cã am acole un prieten, pe C. Pavel, și milițianul ce-a dat drumul, dar ne-a sfãțuit: „Ve-deți, nu care cumva sã faceți ceva pe-aceia!” „Nu facem, dom'le, nimic”. Stãm în Foltești pinã s-a liniștit treaba în oras, pe urmã am luat tot ce-am avut și-am plecat. În oraș tot pe mine m-a prins. M-am dus la un om care era în '39 sau în '38, dupã cite anizeam eu, mare smecherãș și el. Se ocupa acum cu fotografiatul. Și cu trei zile înainte de-a mã prinde, mã duc sã aranjez treaba cu omul: domoale, uite, așa, așa, un aparat... Și el se prinsese cã-i de la magazinul ăla „Bine”. Și mã duc sã-i dau un aparat... Mai ales cã era și într-o simbãtã seara, mã îmbrãtãsem la restaurant și nu mai aveam decit vreo 35 de lei la mine. „Ia sã mã duc acum la el cu aparatul, sã iau banii”. Aparatul îl

aveam lângã la o casã unde veneam toți... Era un bãiat acolo Cuzãșã Mișic, așa-l cheamã. Noi aducem fete acolo, mai era cu un prieten, Nicolae Tudor, tot un boxer din Brãila, pe care-l știam de el. Și mã duc la om ca sã vorbeș de aparat, cu trei zile înainte, și-mi spune: „Pãi adã-i! Și-l duc în ziua zia, atunci cind m-am îmbrãcat și-am vãzut cã nu mai am bani și vine dimineața. Și mã spune dimineața fãrã bazã? — M-am dus la el. A rãmas ca sã-mi dea pe aparat douã mi și ceva... Uite, mãi Marine, iaci zice, o-am bãiat la mine”. „Dar unde-i ai?” „Aici la cel. Sã mergem împreună”. Cind ies afarã, n-am observat cã el a bãgat aparatul în buzunar. „Gata, Marine”. Își pune pãlãria-o cap și poroam. Pe drum, prieten cu el. Ajungem, intrãm la cel, nu putea sã scoatã la un cer mic decit 500 de lei. Ne ducem la altul. Cind, în centru intrã într-un restaurant, era acolo un sergent-major, un știe ce era, capitãn, în sfârșit, era acolo în civil, mã cheamã, decit unul singur era capitãn, restul erau civili. Și mã cheamã sã vin și eu, sã dau noroc cu ei acolo, încep sã ridã și ei: „Marine, vino și tu încoace”. Nu m-am gindit cã mã prinde. Cind dau sã fac cu noștinã cu el, sã dau mina cu omul, din ei unul mic și gras, cind sã dau mina cu el, imi întorcã mina la spate. Mi-a întors mina la spate și ăstãlaltul la care m-am dus cu aparatul sã-l vind, mã prinde și el de minã și zice: „Hai la Militie!” — Aya s-a încheiat povestea. — Da. Eu am fost condamnat

la un an închisoare, C. Pavel la nouã luni. — Și Dãnilã? — Dãnilã s-a fost condamnat. — Cum vine asta? — Pe Dãnilã nu l-am spus nici unul pinã în clipa asta. — Și dupã un an de închisoare corecționãlã, ai fost adus la reeducare. — Da. Dar stați sã vedeti: un bãiat, altul, Moldoveanu Gustav, a ajuns primul aici, cã s-a eliberat primul. Pe urmã a ajuns aici C. Pavel și la urmã el. C. Pavel și Gustav ăsta Moldoveanu au fugit. Meru erau impresionați. Ii vedeam ceri, dar nu știam ce pun la cale. Dupã cite am aflat, am auzit o-arã dat o spargere la Ploiești, au stat douã săptămãni liberi, au ajuns în garã la Brãila, au stat vreo trei zile prin Brãila... Fratele meu, ăsta mai mare, Tudor, îl vede pe C. Pavel. C. Pavel și cu Moldoveanu trec adicã pe-acasã pe la mine și spun cã: uite, s-au eliberat din colonie... Și fratele meu mai mare îl prinde pe C. Pavel în garã, a doua zi, îl ia și-l duce la Militie. „Uite, dom'le, ce-i cu ăsta?” Fratele meu are trei ani de școala profesionalã și-i lãcãtuș la P.A.L. Brãila. Dupã ce l-a dus fratele meu pe C. Pavel la Militie, Moldoveanu gata sã plece în altã parte, pinã la urmã se prezintã singur la Militie. Unul ia un an și nouã luni, altul un an și șase luni... — Și cind pleci tu de-aici? — În august. Atunci implinesc optaprecece ani. — Te-apuci iarãși de chestii-

ÎN LOC DE CONCLUZII

Dialogurile sint reale. Ele pun în discuție responsabilitatea factorilor — mai cu seamã familiãlã — care au contribuit la educarea (sau mai bine zis la needucarea) celor doi minori — P. Cornel și S. Marin — tineri între 17 și 18 ani. Ce fel de mediu familial au cunoscut ei? Ce-au învãțat de-acasã și ce au știut apoi sã facã în societate? Cum de s-a ajuns ca ei sã constituie actualmente cazuri dificile, necesitind o preocupare specialã (ștut fiind cã e mai greu sã reduci decit sã educi)? Constataãm uneori — și în situațiile de față — cã avem de-a face cu copii lãșãți de-a lor în voia soartei, greșit îndrumați, într-un cuvint: desconsiderați. Rãspunderea opoã din pãcate, în momentul acesta, numai pe urmele lor tineri. Dar maturi? S-a invocat în vreau fel responsabilitatea pãrinților acestor adolescenți aflați în pragul maturitãții? Dezvoltarea neconținutã a boãției materiale, ridicarea implicitã a nivelului de trai în țara noastră, dau tuturor familiilor posibilitatea de a-și crește copiii în condiții tot mai bune, oricãru copil fiindu-i asiguratã perspectiva dezvoltãrii și afirmãrii aptitudinilor, dobândirii în viața a locului ce-l meritã în raport cu gradul pre-

le astea? Tot smecherãș la Brãila? — La Brãila nu renunt... — Cine zice asta? Eu te întreb ce faci dacã dai iarãși de C. Pavel, cind s-o elibera, sau te reintelimesc tu Dãnilã, ori mai știu eu cu cine? — Nu cred sã mã mai atragã nici unul în capcanã. Mi-a fost destul. Mai am un an și douã trimestre de școala profesionalã, sau poate trebuie sã iau tot anul de la început... Vreau sã urmez mai departe. Ce credeți: pot sã urmez mai departe? — Nu cred c-or sã se gãseascã mijloace s-o poți face. — Dacã nu pot, sã-mi dea barem o adeverințã precum cã am un an și douã trimestre de lãcãturerie. Cine știe, intru în școala de sudori. — Pot sã-ți doresc noroc? — (ride).

la gurile Chiliei — brațul superior al Dunării, limita nordică a luxuriantei Delte — pînă la promontoriul Mangaliei, această îmbrățișare statornică e ca o năzuință spre mai multă lumină, exprimată de un pămînt mereu însetat de soare.

În diminețile crude, cînd lumina abia începe să dea scîlpire falezelor cu nisip neprihănit, zborul înfiorat al înrapitelor are în freamătul lui ceva din atmosfera unui început de lume. Într-adevăr, niciăieri în Europa, ca aici, în vecinătatea splendidei podobe a Dunării — perpetua renaștere care înseamnă Delta — omul nu mai are senzația participării directe la o creație primogenă. Se naște pămîntul, căci Dunărea, amestecînd în plămada din care și-a făcut pat țărna unei jumătăți de Europă, oferă ceva din spectacolul genezei supreme.

Și, spre această întîrziată colț de Eden, ca pentru a da consistență fantasticei spectacol al marii creații, grăbesc an de an zburătoarele unuia din cele cinci căi migratoare ale lumii, pelicanii Nilului, egretele Africii Centrale, cocorii, berzele și bitlanii, găștele săbatice și sitarii, cormoranii și rîndunelele sudului mediteranean, ca spre locul cel mai tîhnit pentru săvîrșirea miracolului perpetuu.

Sub văzduhul vibrant de irumperea stolurilor, în apele limpezi, înaltă, chemați de instincte tainice spre locul unde marea fluviu își pierde numele în mare, sturioni grei, morunii și nisetrii cu pîntecele dolidora de icre. Cirilge perfide puse de oameni în calea lor le pîdesc spinările cartilagineoase și cînd uriașele înțotoare sînt trase cu cîngile și spînzurate de cozi în lanțurile macaralelor, din pîntecele spîntecate cu toporul se revarsă găleți întregi de caviar, adevărat aur negru.

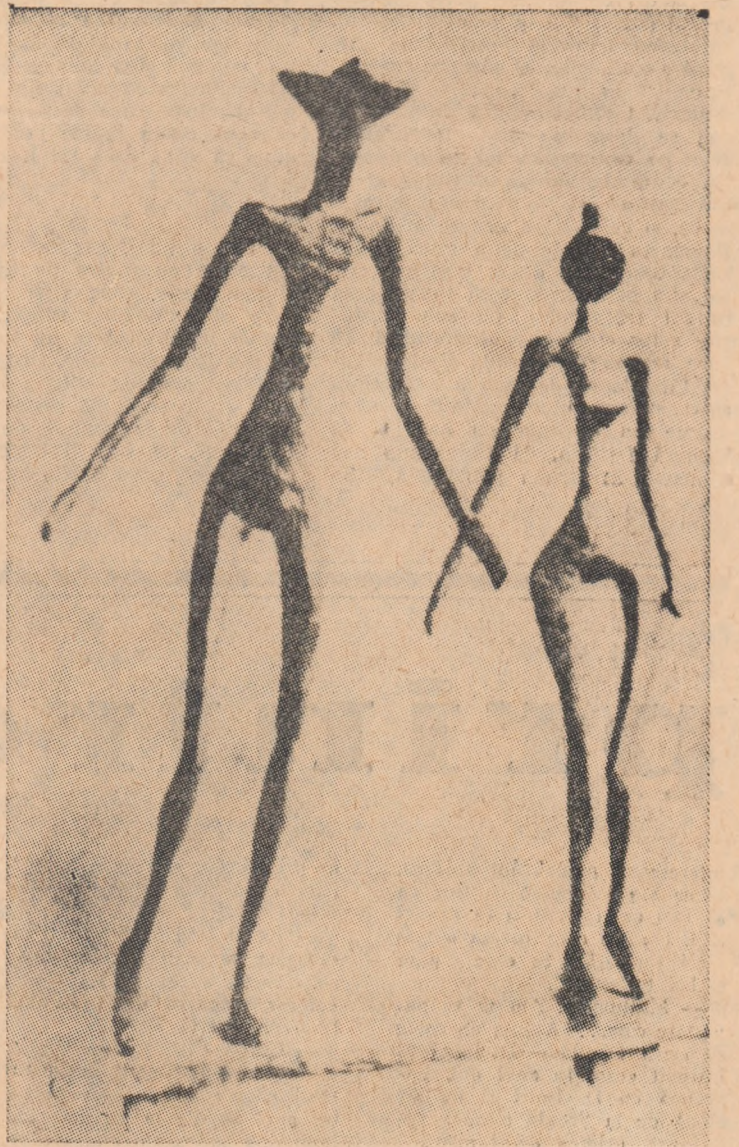
Pe uscat, spre această înțeleștă îmbrățișare a pămîntului românesc cu marea, pecețuită de pecețile de aur ale plajelor fierbinți, grăbesc, pe șoselele care și-au întins panglicile de asfalt prin toată Europa, oamenii.

Stau culcat între lăzile cu struguri tîmțioși și cu parfumate pere bergamote, și privesc prin fereastra avionului jungla Sumatrei. Sînt struguri și pere de la Valea Călugărească, iar jos e Sumatra Ecuatorială cu jungla ei verde prin care șerpuesc tot subțiriunde spre izvoare fluviile roșietice ale pădurii virgine. Dincolo, pe fotolii, ar fi mai comod, dar mie îmi place aici, în aroma pămîntului de acasă, ale cărui roade le ducem pentru a cîști obiceiuri de-ale noastre, românești, în celălalt capăt al lumii.

Trecem peste Krakatau, temutul vulcan din strîmtoarea Zondei, și peste Anuk-Krakatau, progenitura muntelui de lavă crescut din valuri ca o piramidă a apocalipsului. De sus, cunurile abundente îmi apar ca două butoaie cenușii pe obrazul de smaragd al mării.

Respir aroma perelor coapte și mă simt din nou copil, culcat în căruța cu pepeni, cu struguri sau cu mere, pe drumul de la Mizil la Ploiești. Atunci, nopțile măsuram cerul spuzit de stele sub bocăntul molcom al osilor în butucii roților. Simțeam aroma dulce a guturilor, izul strepezilor al pietrei acre cu care fuseseră stropiți strugurii, mirosul balgii și al sudoarelor de cal nedormit...

...Și mă întrebam dacă oamenii din alte țări văd pe cer aceleași stele...

GIACOMETTI

REMBRANDT

Roma nov. [1895]

Iubite Domnule M. [Ionescu]

Doresc să scriu al 3-lea roman din seria *Viata la țară și Tănase Scatiu*. Se va chema, probabil, *În Război*.

Îmi propun două lucruri:

a) Să arăt înfrîngerea binefăcătoare ce a avut războiul asupra claselor conducătoare de la noi, prin aceea că a oprit pentru citva timp dezvoltarea caracterului sceptic și zellemist al acestei clase, moștenit în origine de la latini și agravat de fanarioși, punînd-o față cu primejdia și mai cu seamă cu firea puternică a țărănilor;

b) Să încerc a dovedi cît este de nefirească și neumană instrucțiunea, curat mecanică, ce se dă soldaților noștri, și cît ar fi de folositor, pentru apărarea țării, să se scoată din popor întreaga energie națională pe calea educativă.

Ca să-mi dau socoteală de multe lucruri, pe cari numai le bănuiam, recitesc *Luptele Românilor* (pe cari le cetisem acum 2 ani la Bruxelles), după ce am finit comentariile lui Cesar *De Bello Gallico* (o edițiune franceză cu anotațiile lui Napoleon I). Nu e aici loc să intru în detalii, dar totuși nu mă pot împiedica de a spune cît farmec e în Cesar, și cum, începînd să-l cetesc din datorie, nu m-am putut opri de a-l (ceti) tot, dintr-o dată, ca pe cel mai interesant roman palpitînd la descrierile asediului din Cartea a 7-a (prinderea lui Vercingetorix) ca și cum aș fi fost eu însumi un legionar din cei de față. Poate că depărtarea cea mare ce curge de vremurile acelea pînă la noi, poate curiozitatea de a găsi în Cesar sentimente moderne de blîndețe, o adîncă cunoștință a inimii omenești, să fie elemente atrăgătoare în descrierea supunerii Galiei. Se poate. Însă nu e mai puțin adevărat că arta, eternă zîna a tot ce nu pierd din cele omenești, de a istorisi simplu, fără umflături patriotice, constituie cel mai mare farmec al cetirii. Cînd treci la istoricul român, cu tot interesul imediat al lucrului în sine și cu toată distanța, de care ești conștient, dintre Cesar și Dl. Văcărescu (Lt. colonel în rezervă), — simți că intri într-o piclă groasă, într-o luptă de efecte oratorice, care e grozavă. Și ce să mai vorbești de Dl. Văcărescu cînd însuși Napoleon, pe care nu-l lăsa să doarmă în liniște umbra lui Cesar, îi apare meschin și circiogiar în notele sale.

Mais voilà bien des grandeurs pour une si petite chose!

Un lucru mă neliniștește: să nu fiu bănuț că imitez pe Tolstoi în „La Guerre et la Paix”. Ce să fac? Nu mă pot despărți de o idee care mă încâlzește, numai pentru a nu da loc la o bănuială.

Cît despre temerea de a fi acuzat că scriu romane cu tendințe, sau cu teme, nu mă preocup. Fiecare scrie ce crede și cum poate. De altfel, aș vrea să știu cine s-a încercat să facă ceva serios în proză, fără un scop determinat. Desfășurarea chiar a oricărui roman, a oricărei piese de teatru, este o demonstrațiune.

Dacă v-aș întreba pe D-voastră ce credeți, sunt sigur că mi-ați răspunde că orice subiect, cu sau fără teoremă, este după cum îl face autorul: interesant dacă e bine scris; prost, dacă e rău scris.

Așa fiind lucrurile, îmi rămîne să vă adresez o rugămînte: am nevoie de un *tractat de șmotru* „Școala soldatului”, îmbrățișînd cite trele ramurile: pedestre, cavalerie și artilerie, ba, de este cu putință, și administrație. Aș putea să scriu de-a dreptul lui Socea sau lui Müller, însă mă tem să nu-mi trimită o lucrare incompletă. Dacă sunteți prea ocupat, rugați pe unul dintre prietenii noștri tineri să-mi facă această indatorire.

Articolul D-voastră asupra lui Popovici¹ e o grădiniță verde pe un mormînt, ramuri ușurele, cu flori ce atîrnă pe zăbrele albe, un aer de odihnă, mîna nevăzută a unei surori. Sub o apa-

rență de lucru neînsemnat, articolușul acesta e în adevăr de o finețe, care parcă îți face rău, prin puterea de identificare, de *înmădăsimare* ar zice un italian, cu firea poetului. Dumneavoastră ați ajuns la punctul cel mai înalt al artei de a scrie proza românească de astăzi în care fiecare frază în parte este clasică, fiecare cuvînt are o putere de reprezentățiune uimitoare. Mă întreb adesea de nu se cuvine, în stadiul acesta, să vă încingeți la o lucrare mai însemnată, bunăoară la sintetizarea celor 30 de ani de activitate literară și politică a României, de la 66 înapoi, sau la o autobiografie, sau la o orce.

Și, fiindcă vorbim despre limbă și despre frumusețile ei, dați-mi voie să vă spun, cu o deplină libertate de gîndire, ce cred eu în privința lui Popovici. O asemenea limbă românească, încintătoare în adevăr, „plină de miez, care mai ales pe cei deprinși și cu alte limbi, îi trezește ca din vis și le dă impresia unei vieți sufletești de cea mai mare adîncime a simțirii” apare ca o piedică pentru dezvoltarea mai departe a literaturii noastre, pentru trecerea mai cu seamă de la starea legendelor, znoavelor și poveștilor la starea novelelor și a poeziei lirice și, de la aceasta la starea propriu zisă cultă a romanelor și dramelor. Pentru cine să încearcă să scrie romane, cu aite cuvinte să dea viață unor ființe luate din lumea reală în care trăiesc eu și trăiți D-voastră, piedica aceasta devine evidentă. În adevăr, pe cit e vorba de descrieri de lucruri în afară din noi sau chiar din pornirile noastre sufletești, limba cea mai literară românească, cea mai sugestiv românească se poate întrebuița cu succes. Cînd însă va fi vorba de dialog, cînd va fi vorba de a da unei adunări de 5 persoane în jurul unei mese de ceai, sau unei convorbiri de afaceri, sau unei destăinări de amor, o atmosferă proprie, limba asta nu mai e îndestulătoare. Vine acum întrebarea: se cuvine să ne interesăm de cele 5 persoane din jurul mesei cu ceai? Eu cred cu tărie că da. Cite drame, cite nevoi, cite lacrimi, cită ironie nu se ascunde în lumea noastră bucureșteană, cu limba ei pestriță. Nu numai că se cuvine, dar *trebuie* să ne interesăm de ea. E curios cum s-a adunat într-un fâgăș nefiresc credința celor mai mulți dintre noi, că societatea românească n-are caracter. Credința e falsă; după cum e falsă credința că noi nu avem o arhitectură, un stil al nostru. Negreșit că trăsăturile distinctive ale acestei societăți nu sunt așa de evidente, ca cele englezești bunăoară; negreșit că zidirile din trecut lasă foarte puține semne de ceea ce au putut fi, dar totuși sunt. Nu se poate să nu fie. Căci ce alta este caracterul, în psihologie sau în arhitectură, dacă nu dezvoltarea într-o direcție constantă și consecventă? Dacă luăm în linamente mari dezvoltarea poporului nostru și a societății noastre, trebuie să recunoaștem că obria, întimplările politice, nevoile de apărare, natura pămîntului, clima, au imprimat ceva constant și consecvent sufletelor românești — caselor sau cocioabelor în care au locuit românii. Nu se poate să nu fie așa. De aceea cînd D-voastră ziceți că înțelegeți pe d. Zizin Cantacuzino că i s-a acrit de București, eu zic: ba nu înțeleg deloc. Sau îl înțeleg, cum mă înțeleg pe mine, că mi se acrește, după lungă vreme de nemiscare de tot: de București, de Roma, de Athena. de țările cele mai minunate și de lumea cea mai civilizată. Din acest punct de privire, omul mulțumit este numai acela ce știe că poate părăsi oricînd vrea locul și lumea în care se găsește, — deși, de fapt nu le părăsește. Dar omul acesta trebuie să-și aibă birlogul lui statornic în țara în care s-a născut și a crescut.

B.C.S. Ms. 11.889

¹ Luptele românilor în resbelul din 1877—1878 de T. C. Văcărescu, Buc. 1886.

² Se referă la articolul lui Titu Maiorescu: I. Popovici Bănăteanul, apărut în Convorbiri Literare, 1 oct. 1895.

Mihail Dragomirescu

DOUĂ SCRISORI INEDITE

Correspondența lui Duiliu Zamfirescu este una dintre cele mai interesante din cite există în literatura noastră și, alături de *Viata la țară*, poate opera cea mai rezistentă a scriitorului. Ea dezvăluie nu numai un portret biografic și moral, în attea privințe inedite, dar și „secretele” nu o dată revelatoare ale procesului de creație. O mare parte din scrisorile lui Duiliu Zamfirescu sînt confesiuni artistice, comunicînd opinia autorului despre o multitudine de probleme literare, despre experiența proprie sau a confrăților de generație. Cîndușeniile, ca să nu le zicem injustițiile, onora dintre părțile lui Duiliu Zamfirescu se cunosc. Dar cunoașterea aceasta e parțială și condusă de o veche prejudecată. E cazul s-o înlăstuzăm printr-o cercetare la obiect, cu atît mai mult cu cît fondul de corespondență „Duiliu Zamfirescu” e a înbogătit în ultima vreme cu un număr considerabil de scrisori. Dintre ele, am ales una adresată lui Titu Maiorescu, înscrisîndu-se pe linia celor publicate de Em. Bucuța, și una către Mihail Dragomirescu, ambele importante, cum se va vedea, pentru concepțiile estetice, ca și pentru opiniile lui Duiliu Zamfirescu despre unii dintre marii săi contemporani.

Scrisoarea către Titu Maiorescu, din noiembrie 1895, neterminată și aflată în brînion la Biblioteca Centrală de Stat, aduce lămuriri prețioase cu privire la resorturile morale ale romanului *În război*, pe care tocmai se pregătește să-l înceapă, cu privire la asemănarea temei cu aceea din *Război și pace* de Tolstoi și la eventualele suspiciuni ale criticii. De un interes deosebit ni se pare ideea lui Duiliu Zamfirescu despre arta cu tendință, pe care o interpretează acum într-un sens foarte judicios, așa cum n-o va face mai tirziu, ca, de exemplu, în discursul de recepție la Academie. Potrivit opiniei sale, „desfășurarea oricărui roman, a oricărei piese de teatru este o demonstrațiune”, viabilă în măsura în care autorul a pus în ea un cît mai mare coeficient de artă: „Cît despre temerea de a fi acuzat că scriu romane cu tendințe, sau cu teme, nu mă preocup. Fiecare scrie ce crede și cum poate. De altfel, aș vrea să știu cine s-a încercat să facă ceva serios în proză, fără un scop determinat...”

Dacă v-aș întreba pe D-voastră ce credeți, sunt sigur că mi-ați răspunde că orice subiect, cu sau fără teoremă, este după cum îl face autorul: interesant dacă e bine scris; prost, dacă e rău scris”.

O altă idee care l-a preocupat statornic pe Duiliu Zamfirescu este aceea privind simplitatea stilului și expresivitatea limbii literare. El se pronunță împotriva limbajului dialectal din scrierile lui I. Popovici Bănăteanul, și, în genere, ale scriitorilor transilvăneni, limbaj care îi apare, în chip exagerat, „ca o piedică în dezvoltarea mai departe a literaturii noastre”. Criticînd pe bună dreptate abuzul de provincialisme, autorul *Viata la țară* pledează în același timp în favoarea unei limbi artistice, sugestive, cu o mare forță de caracterizare a profurilor morale. Concepția sa este a unui realist, înzestrat cu un ascuțit simț al nuanțelor psihologice și al expresiei adecvate.

La fel de valoroasă se dovedește părerea lui Duiliu Zamfirescu despre societatea românească, societate profund individualizată prin evoluția ei istorică, în care scriitorul vede principala sursă de inspirație: „Cite drame, cite nevoi, cite lacrimi, cită ironie nu se ascunde în lumea noastră bucureșteană, cu limba ei pestriță. Nu numai că se cuvine, dar *trebuie* să ne interesăm de ea”.

Scrisoarea adresată lui Mihail Dragomirescu la 2/14 decembrie 1899 și aflată în colecția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România ni se înfățișează într-un fel ca senzațional, prin faptul că Duiliu Zamfirescu își revizuieste cel puțin în parte părerea despre Caragiale. Dacă asupra comediilor și a dramei *Năpasta* el va continua să-și mențină opinia eronată, pe care o resfirmă și de astă dată, asupra naveli *O facția de Paști* face o precizare, cu conțraioze vechi și peremptorii aserțiuni. Propoziția: „Stima mea pentru talentul lui de scriitor începe de la publicarea novelelor și anume de la *Făclia de Paște*” reprezintă mai mult decât o revizuire de opinie, ea dînd expresie admirației lui Duiliu Zamfirescu pentru Caragiale, așa cum observă și M. Dragomirescu într-o notă din finalul scrisorii. Ruptînd relațiile cu Titu Maiorescu, după ce publicase articolul *Două note*, autorul *Scrisorii pierdute* manifesta acum dorința unei împacări prin intermediul tinerei generații convorbitori. În această împrejurare, M. Dragomirescu îi cere părerea și lui Duiliu Zamfirescu, în calitate de colaborator statornic al *Convorbirilor*. Scriitorul răspunde menținîndu-și, cum se poate vedea, o seamă din cunoștele și nedreptele rezerve critice, dar entuziasmat, poate mai mult ca oricînd, de inteligenta lui Caragiale. În sfera considerațiilor despre autorul *Făcliei de Paști*, scrisoarea către M. Dragomirescu aduce o măritur în plus a sentimentelor de admirație și maximă prețuire pe care le nutrea Duiliu Zamfirescu față de omul de cultură Titu Maiorescu, numit în chip superlativ „il fulgido genio dei latini del Danubio”.

Documente de istorie literară, cele două scrisori sînt, în același timp, documente psihologice și estetice, dezvăluindu-ne convingerile și înclinațiile unui artist mult mai complex decît a fost apreciat pînă acum Duiliu Zamfirescu.

AI. SANDULESCU

Vita Condotti, 61 (imprimat)

Roma, 2/14 decembrie 1899

Scumpe Domnule Dragomirescu,

Ultima D-voastră scrisoare recere un răspuns. Astfel prezentată chestiunea numărului *Convorbirilor*, se schimbă cu totul. Înțeleg foarte bine că vrînd să prefacăți și să îmbrățișiți imobilul, tîneți să vărsați în sinul proprietarului gestunea ultimilor cinci ani literari. Dar aceasta nu mi-o spuserăți în scrisoarea D-voastră, în care rămînea să se înțeleagă tocmai ceea ce era esențial. Foarte bine.

Părerea mea despre Caragiale — fiindcă dorîți s-o cunoașteți — este aceeași ca și acum 11 ani, cînd am insistat atîta pe lîngă D-l. Maiorescu să-l numescă Director G-ral al teatrelor, — adică: sunt bine încredințat că orunde va fi pus, îl ne fera pas long feu; cu toate acestea, trebuie pus. Acesta este omagiu pe care-l aducem inteligenței sale, foarte curioasă [...]. În sensul că este atînsă de mobilitatea sceptică a raselor bătrîne, — dar în fine *intelligență*. Stîma mea pentru talentul lui de scriitor începe de la publicarea novelelor și anume de la *Făclia de Paște*; fiindcă — și aici mă despart de D-voastre, toți — teatrul lui este compus din ceea ce se cheamă *franțuzește maquettes* și e lipsit de calitatea fundamentală a operelor de artă: reprezentarea însușirilor caracteristice ale neamului. Căci cu mitocanii din Dealul Spirei și cu nerozii care iesește telegrame anonime, nu s-a definit nimic din fondul sufletesc al românilor. Iar *Năpasta*, care ar fi încercare în acest sens, este (și aici iar mă despart de D-voastre, toți) falsă.

Asistăm mai zilele trecute la reprezentarea operii *Mefisto* de Boito. Convingerea mea adîncă despre ceea ce spun mai sus a fost pentru un moment zdruncinată: Faust este așa de puțin specific german, încît cei ce l-au pus în muzică au fost doi latini. Dar eu și cred că Goethe este cel mai puțin național dintre scriitorii ger-

mani. Problema dorului de viață tînră, de tubire și viață tînră este esențialmente latină, sau, mai bine, mediteraneană. Întru aceasta, Goethe iese din sfera reprezentativă a însușirilor poporului său și intră într-a altor popoare. Firea lui ea însăși era foarte puțin germană, iar dorul de Italia (după cum o spune însuși în notele de călătorie) atît de mare, încît devenea o patimă neînfrînată.

Caragiale trebuie dar primit cu brațele deschise și rugat, dacă se poate, să lase fleacurile și jururile de cuvînte, spre a scrie ceva tragic. Trecînd acum la altele, — dacă pentru numărul reformat al *Convorbirilor* de la 1 Ianuarie vă pot fi folositor, sunt dispus să vă trimit începutul din partea a 2-a din *Lydda*. Ceea ce am voit să fac din acest roman, se va vedea numai cînd va fi sfîrșit. Răul e că se sfîrșește greu de tot. Cele 11 pagine ce sînt scrise de mult, mă emoționează încă și acum, și nu știu de voi mai regăsi atmosfera caldă din trecut, spre a continua.

Știrile ce-mi dați despre viitoarea serbare a D-lui M. [Ionescu], mă umplu de bucurie. Or ce s-ar zice, parcă o opiniune publică există și la noi, care, cu cît e mai inertă, cu atît poate deveni mai puternică, atunci cînd o forță superioară ajunge să destepse și să pună în mișcare conștiințele adormite. Trebuie făcut tot, pentru ca mișcarea de acum să devie națională, spre a răspîndi astfel pe bărbatul, care, de 40 de ani, personifică genul românesc în tot ce are el mai luminos, *il fulgido genio dei latini del Danubio*, ar zice un italian. Talentul, onoarea, cultul pentru frumos, echilibrul facultăților sufletești, vigoarea vieții, un anumit entuziasm juvenil plin de farmec, pe care mulți dintre vechii junimiști nu l-au înțeles sau l-au confundat cu iubirea de femei, fac din Dl. Maiorescu tipul rasei noastre!

Vohe!

Cu bine și toate cele dorite de anul nou Al. d-voastre

D. Z.

B.A.R. S 99 (4) x

poșta redacției

DAN MUTĂȘCU. — N-aveți nici un motiv să trageți concluzii descurajante, oricât de durabilă ar fi fost pentru dumneavoastră tăcerea redacției la care v-ați adresat până acum. Într-un fel, tăcerea lor va fi fost de folos. Presupun că dezaprobați, tăcând, anumite aluzii de sâmbet, lăsate de modelele frecventate, care socotiau șarmul dumneavoastră frumos, vreau să spun, lirismul și, înalțându-se, săvârșea, căutările care au urmat v-au ajutat să vă găsiți singur drumul: „Mă gândesc de multă vreme, / Dar cuvântul meu se teme / Ca din somn de mori de apă / Cîntec altfel să înceapă”.

Poeme ca aceea publicată în prima serie a „Prezidiului” (vezi *Gazeta Literară* nr. 29/1966) ca și *Cesele pescarilor* și *Încercarea de a înțelege* din ciclul recent primit vă dau dreptul la mai multă încredere. Îngăduiți-mi o sugestie: pe cit de sever cu expresia, fiți tot pe atât de deschis față de ceea ce „stare de grație” — cum numește L. Blaga emoția cu care se anină poezia. Fără auz ci, ideile rămân tulburi uscate. Și încă un sfat prietenesc: în afara leturilor substanțiale, faceți călători prin țară. E un mod care vă poate îmbogăți resursele, împropiindu-vă paleta și deschizând spiritului dumneavoastră reflexiv zone noi de explorare.

MARIN DUMITRU. — Plicul cu „28 de lucrări” trimis la 23 mai nu ne-a parvenit. Al doilea (datat 13 iulie) cu un număr de texte aproape tot atât de impresionant (23), da. Și am fost de la început îngrijorată de extraordinaria performanță. „Care e cea mai bună lucrare?” — ne întreabă. „Ce trebuie să fac în continuare?” În ce direcție să insist? Răspunsul nostru: din punct de vedere valoric, lucrările dumneavoastră nu se diferențiază. Practic, același sistem metaforic în care imaginea e dezvoltată după o logică strict formală, fără virtuți emoționale. Singurul moment creat și punctul de plecare. Desfășurarea metaforei nu aduce nimic nou. O calitate: fantazie asociativă. Dar ce pune în mișcare un mecanism, ale cărui piese par cunoscute, și se risipește în lipsa de finalizare. Aceasta, pe de o parte, din pricina carentelor amintite, pe de altă parte din cauza limbajului nesigur și prozic. Cuvintele trebuie să se înscrie în nota dominantă a poemului: ironie, reflexie, atitudine simpatetică față de obiect etc. Fantazie nu e servit de cuvânt. Lata un mic poem plin de grație, obscurizat prin imprecizia termenilor (din versurile subliniate de noi):

TU NU ȘTII

Imi spui
Că stăi sub bratul meu drept
Ca sub un mic arc de triumf
Înșurubând,
Privind la virful de castan.

Eu privesc în rădăcina lui
Aline înclină în vîd și virful
Și-n timp ce tu mă mîini
Că nu sint lîngă tine
Nici nu bănuiești că pe umerii tăi
Crește înca
Un mic arc de triumf.

E nevoie, așadar, să insistăm în direcția unei prelucrări mai atente a materialului, să supunem expresia unui control mai sever. Se impune o limpezire a formei și prin ea a mesajului.

EUGENIA D. RUZ. — Mai conturată, mai primitivă poezie fără titlu: ideea, frumoasă, limbajul mai îngrijit. Celelalte, mai firave. Trebuie să citiți mult, să vă educați gustul și să lucrați stăruitor pe manuscris.

DUMITRU ICHIM. — Reproducerea prima parte a poeziei, în care reluăm într-o nouă tratare motivul legendar:

PUNTA

Prima săgeată înconvoaie zarea,
Pentru a doua acul furd pădurii
Fosnirea de trei zile,
Voievodul își risipi pririrea,
Codrii vauia către fînțînă cerului,
Întinse arcul
Și săgeata înspănează soarele.
Doar un stejar da la începutul lumii
Primi ecoul întrupat
Al arcului voievodului.

V. BUHAIAN. — În *Întoarcerea și Sărutul* vedem o promisiune. Pentru a o realiza, aveți de parcurs în primul rînd drumul cunoașterii prin studiu aeris a condițiilor poeziei. Lecturile superficiale nu vă pot ajuta.

Emil GIURGIUCA

NOTĂ. — Nu întreprindem comentarii particulare. Facem această precizare deoarece corespondenții care — unii din motive explicabile (au mai publicat versuri în alte reviste), alții, din orgoliu (începători, nu fără unele semne de vocație), nu vor să-și vadă numele la Poșta Redacției. Pe cei ce nu primim răspuns în regulă să înțeleagă că nu este practic imposibil să stăm de vorbă cu fiecare. Cit privesc valoarea lucrărilor lor, o pot verifica prin comparație cu textele discutate sau adresându-se cercurilor și cemaclurilor literare de pe lângă casele de cultură.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

dragostea în poezia populară

(urmărire din pagina 1)

Insă nimeni din negustorii bogati nu reușește în încercările sale, decît un argățel sărac. Rada exclamă veselă:

Vîn vînicioare,
Argățelule!
Pe tine te urcu
Bărbat să te ieu.

Că o scîitoare
De înșurubire
Cine bate Dunărea
Nu mi-l bate muierea!

E plin de soluție acest suflet de femeie, care în iubire nu dorește reverie melancolică, ci bărbăție virtuoasă, plină de energie.

Dar semnificativ este faptul că elementul dinamic îl găsim chiar și în creațiile lirice cu vîdite înclinații spre contemplativ. Nu gândim la mulțimea doinelor de iubire inspirate de viața păstoraască. Este un merit deosebit al lui Ovid Densusianu de a fi remarcat acest lucru. Știu și că în general creațiile care tălmăcesc viața păstoraască sînt pline de sentiment. Chiar și atunci cînd poetul popular se lasă dus de relatarea unor evenimente, acestea sînt, în general, învăluite în eufonizări lirice. Aceste eufonizări domină mai ales cînd se tălmăcesc dragostea față de îndelețețea sa și atașamentul față de natură în simlul căreia trăiește. Poetul popular însă nu erită să redea și latura întunecoasă a îndelețeților sale, diferitele necazuri inerente vieții păstoraști, ceea ce de asemenea provoacă revărsări lirice. Trebuie să constatăm că din diferitele necazuri, din varietatea sentimentelor dureroase care îl frămîntă pe ciobanul plaurilor, pe primul plan apare iubirea. Imperteribile, mizeriile cauzate de natură și oameni par să nu-l frămîntă așa de mult ca gîndul la aleasa inimii sale. Așa se ivește dorul, acest sentiment atât de puternic și gingaș în același timp, în simlul poeziei noastre păstoraști. Nu sîntem convinși de teza lui Ovid Densusianu, cum că dorul și-ar fi făcut intrarea în domeniul poeziei noastre populare exclusiv prin mijlocirea poeziei păstoraști și că de aici s-ar fi repetat asupra întregului cîmp al poeziei noastre populare la dat naștere la atîtea cîntecuri de dor ca păstoriști. Și e firesc să fim așa, fiindcă nici o îndelețețire nu ține pe omul nostru din popor timp așa de îndelungat departe de iubita lui ca păstoriști. Se naște un conflict acut în sufletul păstoriștilor: pe de o parte, el se simte legat cu mii și călduroase fire de îndelețețirea aceasta și de natura la simlul căreia trăiește, dar pe de altă parte, aceeași îndelețețire îl ține departe de iubita lui, ceea ce nu-l lasă fără chinuri. Iar dialectica vieții sufletești e de așa natură. Între interesele acei conflict: dacă ciobanul se adreasează cu atîta căldură tîmnel sale, primăverii, codrilor, o face fiindcă are o mare sensibilitate sufletească: dar tocmai această sensibilitate care îl mare inspiră poezia îl deschide sufletul pentru iubire. Deci, cu cit se simte mai atașat de îndelețețea sa și de natura, cu atît mai mare este predispoziția sa pentru iubire. Așa se înțelege jarașul în inima lui, din acesta se naște dorul. Așa se explică intensitatea lui deosebită, amestecul de durere și plăcere, durerea în plăcere și plăcerea în durere. Este adevărat că există exemple în care atașamentul față de păstoriștilor pretinde a fi mai puternic decît iubirea, însă aceste cazuri nu expun o stare generală. O să-mi închipuiți mai iubitor de munte, pe atît îl paște de departe gîndul iubitei, dorul fierbinte după ea. Iată un exemplu:

Măcar vîntul să mă bîntă
Fî-mă roata stelelor
În drumul muntelor.

Numai spurcatorul de dor
Sade-n virful muntilor,
Și sade pe-o piatră lăud,
Strigă „tăluț”, că se-necă.

Dorul ei colindă virful muntilor trece-n peste toate piedicile:

Săracele dragoste,
Trec prin apă
Nu senească;
Trec prin tîm,
Nu se-nțînă;

Numai spurcatorul de dor
Sade-n virful muntilor,
Și sade pe-o piatră lăud,
Strigă „tăluț”, că se-necă.

Dorul după cel plecat, dragostea nestăvilită față de el, niciunde nu și-a găsit expresie mai frumoasă ca în următoarele versuri:

Măi bîdiță până verde,
Rîu mă tem că te-ai pierde,
Că te-am mai pierdut odăi,
Și te-am ațut lumea toată,
Sus la virful muntelui,
La curțile dorului.

Prins-o doră o mă întrebă:
Ce cauti fără pe-șică?
Cat un pul cu pînă verde,
Dumnezeu să nu-mi mă rabde,
Că m-o înfrînt a iubi,
Și de atunci nu pot trăi.

„Sus la virful muntelui. La curțile dorului” — în această expresie de cea mai înaltă poezie este condensată întreaga intensitate a dorului din poezia noastră păstoraască. Culeșul din depărtare, învăluit în ceață misterioasă sau în zăbrele surde de pînă, este sesizat de imaginația fierbinte a iubitei ca o împărăție în care dorul este atotputernic, care din curțile sale de vis își emite vraja nestăvilită pînă la mari depărtări. Sub imperiul acestei vraje alăzată ea desperată prin „lumea toată” în căutarea iubitei lui. — parca am căsi în poezii din *Cîntecul Cîntărilor*. Numai sub această formă concretă își poate explica ca de ce de hoinărit de pe creste în tîm sufletul bălăntat, în fața inimii să lăta în melinște, frămîntat în chin arzător. În această expresie se condensază nostalgia înălțată în nașne de desperare și totuși înviorată de raza de speranță, durere dură și rădăcină la plăcere, presimțirile înmăscate care totuși lasă să se înșurubă alți luminoși. Acest motiv al iubitei care alăzată cu inima călătorită la căutarea iubitei din depărtări și-a găsit o expresie tragică deosebit de frumoasă în balada *Voinea din Tara Hategului*, cu drept cuvînt remarcată de Ovid Densusianu ca o creație valoroasă. Fata își așteaptă iubitul cu nerăbdare, așteptarea ei însă este zadarnică, nici o veste de la el. Chinată de presimțiri, ca apnea drumul muntilor, își cașă urmele cu desperare prin vîi și pe creste. Mierșita pe care o lătrăbi se menține într-o tăcere chinătoare. Dar iată, corul îi dă de știre: mîndrul Voinea și oile sale. În virful de cîm, s-a schimbat în stane de piatră. Dispariția abruptă a iubitei, imaginația populară, în acest caz, nu și-o poate explica decît prin transformarea lui în piatră înertă. Bolovanișii mari sînt mîndrișii vîișii tragăduși care s-a pierdut.

După cum vedem, virful muntelui plecat la depărtări cît și iubita rămasă în urmă găsesc vîrte stăpînită pentru a-și exprima dragostea nestăvilită.

Așa se cîntă dorul în poezia noastră păstoraască. Dacă, fără înălțată, expresiile contemplative nu lipsesc — ceea ce nu ne preocupă aici —, nu-i mai putem adevărat că la majoritatea cîntărilor — și de fapt cele mai valoroase din punct de vedere poetic —, poetul popular exprima prin imagini de mare înălțată, după cum intensitate este și înțînăta provocată de el. Precizia acestei îndelețețiri duce în mod inevitabil la simluri care nu pot să nu desțenească acest sentiment iubitor, plin de melinște, de eufonizări îndelungate spre orizontul tot al depărtării îndelungate pe la baine de ceață, dar în același timp exprimat cu tîrre o realitate dură. Este foarte semnificativ că oricît s-a se pîrea că tîmde acest sentiment aprig neguri de vis, de fapt în toate exemplele pe care le-am citat, el este legat de expresii ce reflectă direct realitatea concretă și plastic contrară în plîmătează unei desfrîntări dinamice.

Am arătat că dorul apare mai abundent în legătură cu viața păstoraască. Dar nici viața plîmătească nu este lipsită de el, doar și în lăcăr plîmătează își are dragostea sale și tîmjește după iubita lui. Desi el nu trăiește în depărtări, dragostea lui tot intensitate este gîndind că de exprimare în versuri înălțate, care și ele îmbrăcă imagini dinamice. Tipic este următoarea poezie intitulată *Dorul*:

Frînză verde mîndrică,
Nimic se prinde de mine!
De cînd dorul m-a lăsat
Mîndrică m-a răstădit;
De cînd dorul m-a cuprins
Sufletul mi s-a aprins!

Îmi trece vîntul tu cu dor,
Pînăcîntă, floare-n gură!
Cînd te vîd în bălănt,
Îmi mi plîmătează ardură,
Sua-n plîmătează ardură,
Sufletul mi s-a aprins!

Este un joc selectiv al dinamicii contrastelor, din a căreia selectiv se desprinde cea mai delizată iubire, care totuși este de o intensitate semnificativă cuprinsă întreaga lume înțînă, străbătută marea unitate cosmică și lăcăr în înțînă în toate cîntecii ei. Pînăcîntă, vîdăcînt, cerul, toate sînt cuprînse în puterea legăturii dinamice a unei iubiri nestăvilită, dar gîndind în același timp, care tîmjește din această cuprînșă.

Un semn semnificativ de dinamic se desprinde și din următorul exemplu sugestiv:

Dorul meu pe unde plîmătează
Nu-i pasăre și-a înșurubă;
E mai repede ca vîntul,
Ca fulgerul și ca gîndul.

Și încă un alt exemplu tot dintr-un cîntec cîntăreț:

Cit e lumina lung și-n lăcăr
Dorul tău lăcăr legînat
Și se dice nemuritor
Și se ier, neclăntat.

Oricine a cîntăreț mulțimea cîntărilor noastre de poezii populare va rememora în exemplele citate fantezia lirică în care își lăcără poetul popular sentimentele sale fierbinți, imagini prin care și se sugerează tîmje cu mult eufonizări limbi strînse și tîmje, este străbată vîntul lumii cosmic, pe care o sesizează în plîmătează. Agilitatea sufletului său își găsește expresia în agilitatea limbii înșurubă, se pune de acord cu ea, gîndind în felul acesta expresia cea mai adevărată.

În acest procedeu îl manifestă nu numai în legătură cu dorul său arzător, ci în general cînt vorbește despre marea viață sa:

Am trece sîlele mele
Ca și apa prin sîcile.
Parcă ar vorbi Herodot, „panta vîi” — total greșit. În acestul acestu cîntec desfrîntat găsesc și imagini în plîmătează pentru a-și exprima dorul:

Bate vîntul, mîri, bate,
Bate vîntul peste munte,
Să-nșurubă dor și jele,
Bate vîntul căldură,
Să-nșurubă dor și jele,
De la lucrul mola!

Chinuit de dor, ciobanul își lasă unor turme și o ia în vale la mîndrică:

Frînză verde s-n vîdăi,
Cine-aude glasul mîndrici,
Lăsa oile pe munte,
Tree-o vale și o punte
Și vine ca s-o asculte.

De asemenea:

Pentru mîndrică mea Mărio
Lăsa hoi pe cîmpe
Și rîcile pe vîcile,
Oile pe mîndrică,
Înșurubă mîndrică de dor pierd.

Pentru mîndrică mea Ioană,
Lăsa hoi pe mîndrică,
Și oile la iztor,
Facile pe cel răzăr,
Iar eu mi tapese de dor.

Greul sufletului ne vorbește din următoarele versuri, în care domină tot imaginea dinamică:

Eu trăiesc cu mult amar:
Bato vîntul peste duc,
Greu-i dorul care-l duc.

Dar dacă ciobanul de pe crestele îndelungate este frămîntat de dor și găsește inspirații bogate, tot așa și iubita rămasă în vale este chinată de focul inimii. Multe sînt cîntecii în care fata își cîntă dorul după cel plecat, gîndind și ca o imagine dinamică ca să-l exprime. Iată unele de la cîntăre:

Bate vîntul cîmpeșii
Să duc bîștii cîmpeșii,
Bate rîntun cîmpeșii vîcii
Și se duc de nu-i mai vezi (...)
Foșică de lăcăr,
Măi bîdiță, măi bîdeia,

Rog pe Măina Preciata
Să mă fac-o pășăre,
Să ies înțînăta tîm,
Ca să-i sărut gîră,
Să-mi mi țiu inimă
Pînă în ț-ț-ț întore.

Cu gîndul la cel plecat, fata caută să-și imagineze cum ar putea fi necoment prezent în preajma lui:

Măcar vîntul să mă bîntă
Fî-mă roata stelelor
În drumul muntelor.

Numai spurcatorul de dor
Sade-n virful muntilor,
Și sade pe-o piatră lăud,
Strigă „tăluț”, că se-necă.

Dorul ei colindă virful muntilor trece-n peste toate piedicile:

Săracele dragoste,
Trec prin apă
Nu senească;
Trec prin tîm,
Nu se-nțînă;

Numai spurcatorul de dor
Sade-n virful muntilor,
Și sade pe-o piatră lăud,
Strigă „tăluț”, că se-necă.

Dorul după cel plecat, dragostea nestăvilită față de el, niciunde nu și-a găsit expresie mai frumoasă ca în următoarele versuri:

Măi bîdiță până verde,
Rîu mă tem că te-ai pierde,
Că te-am mai pierdut odăi,
Și te-am ațut lumea toată,
Sus la virful muntelui,
La curțile dorului.

Prins-o doră o mă întrebă:
Ce cauti fără pe-șică?
Cat un pul cu pînă verde,
Dumnezeu să nu-mi mă rabde,
Că m-o înfrînt a iubi,
Și de atunci nu pot trăi.

„Sus la virful muntelui. La curțile dorului” — în această expresie de cea mai înaltă poezie este condensată întreaga intensitate a dorului din poezia noastră păstoraască. Culeșul din depărtare, învăluit în ceață misterioasă sau în zăbrele surde de pînă, este sesizat de imaginația fierbinte a iubitei ca o împărăție în care dorul este atotputernic, care din curțile sale de vis își emite vraja nestăvilită pînă la mari depărtări. Sub imperiul acestei vraje alăzată ea desperată prin „lumea toată” în căutarea iubitei lui. — parca am căsi în poezii din *Cîntecul Cîntărilor*. Numai sub această formă concretă își poate explica ca de ce de hoinărit de pe creste în tîm sufletul bălăntat, în fața inimii să lăta în melinște, frămîntat în chin arzător. În această expresie se condensază nostalgia înălțată în nașne de desperare și totuși înviorată de raza de speranță, durere dură și rădăcină la plăcere, presimțirile înmăscate care totuși lasă să se înșurubă alți luminoși. Acest motiv al iubitei care alăzată cu inima călătorită la căutarea iubitei din depărtări și-a găsit o expresie tragică deosebit de frumoasă în balada *Voinea din Tara Hategului*, cu drept cuvînt remarcată de Ovid Densusianu ca o creație valoroasă. Fata își așteaptă iubitul cu nerăbdare, așteptarea ei însă este zadarnică, nici o veste de la el. Chinată de presimțiri, ca apnea drumul muntilor, își cașă urmele cu desperare prin vîi și pe creste. Mierșita pe care o lătrăbi se menține într-o tăcere chinătoare. Dar iată, corul îi dă de știre: mîndrul Voinea și oile sale. În virful de cîm, s-a schimbat în stane de piatră. Dispariția abruptă a iubitei, imaginația populară, în acest caz, nu și-o poate explica decît prin transformarea lui în piatră înertă. Bolovanișii mari sînt mîndrișii vîișii tragăduși care s-a pierdut.

După cum vedem, virful muntelui plecat la depărtări cît și iubita rămasă în urmă găsesc vîrte stăpînită pentru a-și exprima dragostea nestăvilită.

Așa se cîntă dorul în poezia noastră păstoraască. Dacă, fără înălțată, expresiile contemplative nu lipsesc — ceea ce nu ne preocupă aici —, nu-i mai putem adevărat că la majoritatea cîntărilor — și de fapt cele mai valoroase din punct de vedere poetic —, poetul popular exprima prin imagini de mare înălțată, după cum intensitate este și înțînăta provocată de el. Precizia acestei îndelețețiri duce în mod inevitabil la simluri care nu pot să nu desțenească acest sentiment iubitor, plin de melinște, de eufonizări îndelungate spre orizontul tot al depărtării îndelungate pe la baine de ceață, dar în același timp exprimat cu tîrre o realitate dură. Este foarte semnificativ că oricît s-a se pîrea că tîmde acest sentiment aprig neguri de vis, de fapt în toate exemplele pe care le-am citat, el este legat de expresii ce reflectă direct realitatea concretă și plastic contrară în plîmătează unei desfrîntări dinamice.

Am arătat că dorul apare mai abundent în legătură cu viața păstoraască. Dar nici viața plîmătească nu este lipsită de el, doar și în lăcăr plîmătează își are dragostea sale și tîmjește după iubita lui. Desi el nu trăiește în depărtări, dragostea lui tot intensitate este gîndind că de exprimare în versuri înălțate, care și ele îmbrăcă imagini dinamice. Tipic este următoarea poezie intitulată *Dorul*:

Frînză verde mîndrică,
Nimic se prinde de mine!
De cînd dorul m-a lăsat
Mîndrică m-a răstădit;
De cînd dorul m-a cuprins
Sufletul mi s-a aprins!

Îmi trece vîntul tu cu dor,
Pînăcîntă, floare-n gură!
Cînd te vîd în bălănt,
Îmi mi plîmătează ardură,
Sua-n plîmătează ardură,
Sufletul mi s-a aprins!

Este un joc selectiv al dinamicii contrastelor, din a căreia selectiv se desprinde cea mai delizată iubire, care totuși este de o intensitate semnificativă cuprinsă întreaga lume înțînă, străbătută marea unitate cosmică și lăcăr în înțînă în toate cîntecii ei. Pînăcîntă, vîdăcînt, cerul, toate sînt cuprînse în puterea legăturii dinamice a unei iubiri nestăvilită, dar gîndind în același timp, care tîmjește din această cuprînșă.

Un semn semnificativ de dinamic se desprinde și din următorul exemplu sugestiv:

Dorul meu pe unde plîmătează
Nu-i pasăre și-a înșurubă;
E mai repede ca vîntul,
Ca fulgerul și ca gîndul.

Și încă un alt exemplu tot dintr-un cîntec cîntăreț:

Cit e lumina lung și-n lăcăr
Dorul tău lăcăr legînat
Și se dice nemuritor
Și se ier, neclăntat.

Oricine a cîntăreț mulțimea cîntărilor noastre de poezii populare va rememora în exemplele citate fantezia lirică în care își lăcără poetul popular sentimentele sale fierbinți, imagini prin care și se sugerează tîmje cu mult eufonizări limbi strînse și tîmje, este străbată vîntul lumii cosmic, pe care o sesizează în plîmătează. Agilitatea sufletului său își găsește expresia în agilitatea limbii înșurubă, se pune de acord cu ea, gîndind în felul acesta expresia cea mai adevărată.

În acest procedeu îl manifestă nu numai în legătură cu dorul său arzător, ci în general cînt vorbește despre marea viață sa:

Am trece sîlele mele
Ca și apa prin sîcile.
Parcă ar vorbi Herodot, „panta vîi” — total greșit. În acestul acestu cîntec desfrîntat găsesc și imagini în plîmătează pentru a-și exprima dorul:

Bate vîntul, mîri, bate,
Bate vîntul peste munte,
Să-nșurubă dor și jele,
Bate vîntul căldură,
Să-nșurubă dor și jele,
De la lucrul mola!

Iubita, ea și-a găsit dovedește intensitatea dragostei. Își trece iubitul prin diferitele faze ale muncii plîmătești:

Măi bîdiță, floare dulce,
Unde te-ai găsi te-ai smulge
Și-acasă la noi te-ai duce
Și te-ai rădăcînă grădînă
Și te-ai seceră cu milă,
Și te-ai îmblăți cu drag.

Și te-ai mîcina mărut
La morisca de argint
Și te-ai cerno prin sprincene
Și te-ai frîmîntun inole
Și te-ai da inimii mele,
Să se stîmpere de jele.

Dar iubitul a trebuit să plece la cîșit, fata însă, muncită de căldura dragostei, dorește ca la toți cei plecați să le rupă coasa pentru ea și să-și împieze în ea să se întore:

Foi de rîșă tîmătoșă,
Au plecat oțeni la coasă,
Să cosească în cu rouă,
Rupe-li-s-ar coasa-n două;
Să cosească în ghidăi,
Rupe-li-s-ar coasa-n trei;
Să cosească în calăntu,
Rupe-li-s-ar coasa-n patru;
Să cosească în sîpici,

Rupe-li-s-ar coasa-n cinci;
Să cosească în mătase,
Rupe-li-s-ar coasa-n șase;
Să cosească în cu lăpte,
Rupe-li-s-ar coasa-n șapte;
Să cosească în de-l copț,
Rupe-li-s-ar coasa-n opt;
Să cosească în mohor,
Rupe-li-s-ar din cîtor.

În următorul cîntec, înălțat și fata cîntă împreună într-un fel care amintesc de metamorfozele din *Mierla și sturzul*, folosindu-se de imagini dinamice inspirate tot din îndelețețea plaurilor:

— Bude, de uritu tîu
Face-m-o în iarbă pî tîu.
— Fă-te, mîndrică, ce tî-ți face
Că și eu, mîndrică, m-oi face
M-oi face un bou de baltă
Și o poze iarbă toată.
— Eu, bade, de-a tîu urit,
Dar eu cîntec de dor, am putut face,
din punctul de vedere al motivelor, o deosebire între cîntecul păstoraști și cele plîmătești, trebuie să constatăm că găsăm o mulțime de plîmățiri în care nu se remarcă această deosebire, pe care se privesc la fel de bine pentru orice îndelețețire în orice împrejurare, exprimat pur și simplu o dragoste puternică, însă cu aceleși imagini de intensitate mîscare. Iată un exemplu de deosebită frumusețe, care începe cu un motiv pe care l-am mai citat, îmbrățișînd iarbă lumina întreaga:

Dorul meu pe unde pleacă
Nu-i pasăre și-a înșurubă;
E mai repede ca vîntul,
Ca fulgerul și ca gîndul.
Pînăcîntă, floare-n gură!
Cînd te vîd în bălănt,
Îmi mi plîmătează ardură,
Sua-n plîmătează ardură,
Sufletul mi s-a aprins!

Fata și ea totuși are,
Ochi ei ca luna serii;
Cînd îi vezi te bugă-n boală,
Sprincenele iar te scoală,
Drăgăstosă-i mîndrică mea
Că nu-i nîmă sat ca ea.
Și la cîșit și la îmblănt
Și la dule în sîrănt,
Gură dulce ca smochină,
Mă prîns bine, bat-o sîmă,
Că de-ai fi cu ea pe-un loc,
Mă-ai sîmă bine chiar în loc.

Dar eu cîntec de dor, am putut face, din punctul de vedere al motivelor, o deosebire între cîntecul păstoraști și cele plîmătești, trebuie să constatăm că găsăm o mulțime de plîmățiri în care nu se remarcă această deosebire, pe care se privesc la fel de bine pentru orice îndelețețire în orice împrejurare, exprimat pur și simplu o dragoste puternică, însă cu aceleși imagini de intensitate mîscare. Iată un exemplu de deosebită frumusețe, care începe cu un motiv pe care l-am mai citat, îmbrățișînd iarbă lumina întreaga:

Dorul meu pe unde pleacă
Nu-i pasăre și-a înșurubă;
E mai repede ca vîntul,
Ca fulgerul și ca gîndul.
Pînăcîntă, floare-n gură!
Cînd te vîd în bălănt,
Îmi mi plîmătează ardură,
Sua-n plîmătează ardură,
Sufletul mi s-a aprins!

Fata și ea totuși are,
Ochi ei ca luna serii;
Cînd îi vezi te bugă-n boală,
Sprincenele iar te scoală,
Drăgăstosă-i mîndrică mea
Că nu-i nîmă sat ca ea.
Și la cîșit și la îmblănt
Și la dule în sîrănt,
Gură dulce ca smochină,
Mă prîns bine, bat-o sîmă,
Că de-ai fi cu ea pe-un loc,
Mă-ai sîmă bine chiar în loc.

Mîndrică cu pași de căprioară, alături de care iubitul bucură ar sta și în loc, e o imagine care denotă o dinamică fără oprești. Și tot o imagine a mișcării. În calca căreia s-ar putea ivi piedici, avem în următorul cîntec:

Mură, Mură, apă rece,
Cum as face de te-ai trece;
Că de ve tu fi vîrme lună
Te-oi trece seara pe lună.

Iar de-a fi vremea rea,
Te-oi trece cum o pîten
Să mă duc la mîndrică mea.

Iubita găsește și ea cuvinte simțite la adresa iubitei și își vede dorul tot străbătî

TEATRUȘI POEZIE

SPIROS MELAS

„Încercări în poezie“

A încetat din viață, de curând, dramaturgul, romancierul, eseistul, publicistul, poetul Spiros Melas (1883-1966) — cunoscut la noi și prin spectacolele cu piesele sale de teatru „Papă se lustruiește” și „Cinele și regele”.

„50 de ani de teatru” — din care publicăm două secvențe — prima carte a unei trilogii proiectate de Spiros Melas — prieten și în repetate rânduri oaspe al țării noastre, profund cunosător al valorilor literaturii române, în general, și al operei lui Caragiale, în special, este nu numai autobiografia teatrală a unui din cei mai mari și mai diversi scriitori greci ai acestui secol, ci și un amplu fragment de istorie a teatrului grec și european din prima jumătate a secolului XX.

„Două mari probleme se cereau rezolvate; mai întâi, să perseverez pe drumul creației teatrale, sau să prefer exprimarea cu celelalte mijloace de expresie ale cuvintului, în proză sau în poezie? Criticul lui Numa mă caracterizase „oarecum poet” și această neasemuită cotare, acest „într-o oarecare măsură” mă incurajă...”

Am încercat versul, publicând, în Panathino-ul lui Mihailidis, Cîntecele omului, dintre care unele au trecut ceva mai târziu în aproape toate antologiile. Cu prilejul primirii mele la Academia Nirvanas s-a referit la două dintre producțiile mele lirice într-un mod hazliu: „Scrișiți și versuri, odinioară — spunea el, — și îmi veți ierta, presupun, memoria și indiscreția, dar, când musteați încă de tendințe romantice, vedeți cernitul dolui al morții, pe-a-rîndu-nei negre aripe... un doliu care, dacă ar fi fost autentic, ar fi fost doliu... Gîștei vesele!”

„Pasăre cu aripi negre / primăvara, spune-mi, sau moartea vestești?”

„Vedeți, așadar, că eu, continua Nirvanas, îmi amintesc încă versurile acestea ale dumneavoastră, de care de bună seamă dumneavoastră nu vreti să vă reamintiți! Cu toate acestea nu aveți, deloc, dreptate. Achilleos Pavashos, sau Dimitrios Papanavgiopoulos, le-ar fi iscălit cu plăcere!”

Era un întemezeu de finele maltozitate, din partea lui Nirvanas, pentru că în clipa aceea și-ar fi putut aminti și de unele versuri, pe care eu le semnez și astăzi și care au fost traduse și într-o remarcabilă poezie neogreacă: „Pămîntul, pare-se, era-nflorit / și-asupra-mi cerurile înfloreau / și-ale necunoscutului mistere, / precum se pare nu mă adunbreau / Un templu era lumea, crescut din alte ere, / iar eu, din alte sfere, un dumnezeu eram! / Da, m-am trezit: era pămîntul înflorit / și-asupra-mi boltele-nflo-

reau și ele — / mă umilește, însă, tăcerea nepătrunsă, / a largului necunoscut. / Crescut din alte ere, e-un templu întreaga lume / dar eu nu-i sint nici zeu, / nici credincios nu-i sint să i mă-nchin anume!”

Sau s-ar fi putut apleca asupra acestor versuri din Uliul: „A ginguri nu știe / ca să umbrească tihna, a noastră bucurie... / ei, săgețind, mereu-nălmîmi ametoitoare / ce-apropie de soare / și îi mîngie ochii, înaintînd mereu / el a învățat să tacă...”

REINTOARCEREA LA TEATRU

De ce mă chinuia, în timpurile acelea, obsesia tăcerii, a desăvîrșirii și a eternității? De ce mă împăcaser, în adîncul conștiinței mele, cu acel „într-o oarecare măsură poet” al lui Rigos Golfis?

Nemădorind a fi numai „într-o oarecare măsură poet” am abandonat, dintr-o singură lovitură de săgeată, domeniul vocației poetice și am reluat drumul teatrului.

Ce mă atrăgea către el? Legătura directă? Într-o carte și-l imaginați pe cititor sau, poate că nu și-l imaginați deloc, pe cită vreme în teatru îl ai în fața ta, contactul tău cu el este nemijlocit, îi simți respirația și înregistrezi, pe loc, manifestările și reacțiile colective. De aceea, pe nesimțite și fără să vrei, din contactul direct, de fiecare clipă și din prezența lui nemijlocită capeți experiență.

Pină la ce punct poți ajunge cu investigația? A gândit-o Platon în clipa în care, dorind să creeze o lucrare filozofică de înaltă puritate spirituală, a abandonat definitiv tragediile pe care le scrisese pînă atunci, plate ca formă, și a adoptat dialogul filozofic în care, deși este și acesta un fel de teatru (la Platon), desființează spectatorul și se adresează cititorului, care are tot timpul necesar tălmăcirii și aprofundării sensurilor.

Pe o altă strună, Nietzsche pare a judeca teatrul cu drepturile aforismului: „Insucces în teatru? Începi a fi bănuitor!” (Se referă, desigur, la scriitor — spiritul superior, nu la „gură-cască” din sală). Ce monstruos ultragraj adresat vechilor tragedieni și lui Shakespeare, care nu au coborît în mijlocul mulțimii, dar au ridicat-o la nivelul eterei al poeziei! Henry Becque, în fine, autorul Corbilor, a rostit aceste odioase cuvinte: „Teatrul îi ispitește pe imbecili”. Printre aceștia se situa, mai presus și înaintea oricui, el însuși, care comisesse câteva lucrări dramatice...

În românește de POLIXENIA KARABI

IBSEN

AMINTIREA DESPĂRȚIRILOR

Lui Ole Schulerund

Cînd drumurile se separă și prietenii merg să se despartă în mulțime, noi contemplăm cu plăcere albastrul și seninul cer al aducerii-ăminte. Ca niște steluțe prietene strălucesc pe el amintirile zilelor trecute, și nici timpul, cu vâlul norilor săi, nu poate să le întineze prea curînd strălucirea.

Dar dintre aceste steluțe prietene, una reține mai mult ochii noștri; ea radiază trist, ticărind vag, și e totuși steaua noastră cea mai scumpă!... Și are un nume melancolic: chemăm ceasul despărțirilor pe un ton grav, dar blînd, pe cerul albastrui, ea luminează toate amintirile prieteniei!..

RESEMNARE

Sint ele, aceste licăriri din adîncul sufletului, care, străbătînd tenebrele, au fișnit și trebuiau să strălucească ca fulgerule născute numai pentru uitarea veșnică? Dacă era înfîmurată ambiția mea, visul meu dacă n-a fost decît o fantomă, dacă avîntul sufletului mi-e zăvorît, iar versurile mele sint reci și goale, atunci, ascundeți-vă, voci interioare!... De mi-e cu neputință să vă înțeleg, lăsați-mă să trăiesc uitat, să mă strecur în mulțime și nimeni să nu-și aducă aminte!

În românește de PETRU SFETCA

(Din Poezii diverse (1848-1850) — ediție germană autorizată de Susannah Ibsen)

WILDE

FEDRA

Pentru Sarah Bernhardt

Ce vană lumea trebuie să pară Acelui ce-n Florența-ar fi vorbit Cu vre-un Mirandola, și-ar fi iubit Măslini-Academiei zîmbitoare.

Tu trebuie să stringi din verzi izvoare Trestii lui Pan; și să fi dîntuit Cu Odyssevs din vis cînd s-a trezit, Pe sub phaeacenele umbrare.

O, și-a purtat o urnă de lut acic Praful tău pal și-toarsă iar de soartă Străbați prin astă lume — așa deșartă

Căci te sfîrșea-ntunericul săbatic, Și fărmi de-afosede mute-n veci, Și oamenii din Iad cu buze reci.

GRECIA

Safir sta marea, bolta din tării Ca un opal incins arde-n genune; Urcarăm pinza-n vînturile bune Spre fările de-azur din miazăzi.

Din prova dreaptă-n repezi ochi zării Zakynticii măslini, itaca stîncă, Licaonul suit pe-a zării dîngă, Și dealurile-Arcadiiei florii.

Plesnetul pinzei de catarge, lin, Susurul undelor de bord aproape, Risul copilelor la pupă, stîns,

Afîț zvonea: cînd vestul s-a aprins Și-un soare roșu-a căldrit pe ape: — Eram pe lăudatul fărmi elin.

(din Poems — 1881)

PIRANDELLO

RĂSPLATĂ

Sleită, mută-n soarele-nfocat, de miriști zace țarina zbrîrlită. Tot ce-n putere-i fu să dea a dat.

Dar pentru-a unui an de munci sudoare nădejdea în dobîndă fu zgîrcită. De-aceea poate-atîț de tristă pare?

De-i ploaia scurtă, i iarna-ndelungată, și-un vînt, migdali de ai, le-a risțip ale lor flori și negura-ncurtată!

pe lan nu stă, măslinii nu-i îngheață? Dar brazdele și arse-au înflorit cu-acele flori chiar dînd recoltei viață!

Nu poartă, dar, țăranelui gleei vină, cînd ne-ncludat măslinilor mlădii le bate creanga-ncet cu o prăjină,

ca ea să-i simtă-n sinu-i triști și vii.

(din Zampogna — 1901)

ROMANZI

Ca dirzul aurige antic care timp îndelung pe carul lui ușor, strînuind araba cailor ardoare, cu spatele în arc, fulgerător dă friu și cu strigăt-mpintenare așîță crunt focoșii-n goana lor, și trece val și praful răscolit lînvăluie-ntr-un nou aurit; așa în dorul de-a fugi de chinu-mi crunt, pe fantazia cu aripi secundă, într-un fantastic cer în zbor m-avînt; și norul visurilor mă ascunde.

(din Mal Giocondo — 1889)

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

Constantin CRIȘAN

INTERVIUL „GAZETEI LITERARE“

DIALOG DESPRE POEZIE CU PIERRE DE BOISDEFRE

— Mai mult decît teatrul sau proza, poezia zilelor noastre este expusă — se pare — într-o măsură mai mare multor influențelor estetice-stilistice și modelor actuale. Cum aprici această stare de lucruri, în poezia franceză, de exemplu?

— Cred că este în întregime exact (mă refer la însăși partea apreciativă a întrebării). Poezia, mai mult decît orice alt gen literar — și, aceasta, de aproape o jumătate de secol — pare a nu mai depinde de conținutul ei. Poetul nu mai comentează, nu mai descrie, nu mai povestește, nu mai celebrează lumea, lumina, natura sau oamenii. El se confundă cu propriile-i cuvinte. Poetul nu mai consumă lumea, el se consacră pe el însuși. Limbajul nu mai vorbește de lucruri, vorbește despre limbaj. Poezia a devenit o limbă nouă la fel de incomprehensibilă profanului ca vechile rituri religioase oamenilor de azi. Dar acest limbaj — acest limbaj în interiorul limbajului! — (Valery) este fragil. Tentativă este mare pentru poezii care n-au nimic de zis, făcîndu-ne să credem că zic totuși ceva.

— Credeți că poate fi trasată, schițată, în stadiul actual, o tendință a poeziei franceze?

— După părerea mea, e aproape imposibil; sint prea multe voci, instrumente, ecouri — impresia generală e aceea a unei cacofonii! (Valery). Și, ca să conștientăm tot cu un citat din Valery, pe care l-am folosit, de altfel, și în capitolul Poezia al cărții mele Une Histoire vivante de la littérature d'aujourd'hui: „Cîntare autor este altă de complet metaforic și imposibil să discerni ceea ce vrea să spună prin expresia pe care o creează. Ideea lui este o imagine și el îi juxtapune această o imagine a acestei imagini altă de exactă, că simetria este absolută, sensul nediscernabil de semn. Nu se știe de ce parte este sensul și de care semnul” (apud op. cit. p. 542).

Tot ce am putut face în a mea Une Histoire vivante de la littérature d'aujourd'hui a fost să ofer un loc pe care e echitabil, pe atât de posibil tuturor tendințelor care despart poezia contemporană. Dar mi-a fost, din nefericire, imposibil să realizez desenul operelor poetice „ce beau jardin à la française”, în legătură cu care am fost de altfel acuzat uneori de a le fi ordonat în cartea mea. Tot ce se poate spune este că nu mai există raporturi — să zicem — între René Char și Marie Noél sau, în cadrul tinerei generații, între Jean-Claude Renard și Jean du Bouchet, ca între muzica de pe timpul dinastiei Ming și concertele brandenburgice.

— Pot fi, în principiu, desemnați poezii cel mai citite astăzi în Franța?

— Poezii cel mai citite nu sint întotdeauna cele mai considerate și viceversa. Astfel, Paul Gherdy și Philippe Cabanès păstrează mulți cititori, dar nu au nici o situație în literatură. Același lucru se va petrece în curînd, după părerea mea, cititor cu Jacques Prevert. Poezii franceze cel mai citite și în același timp stimați se numesc mereu: Aragon, Saint-John Perse (acesta n-a depășit publicul literar decît după premiul Nobel) și, din tînăra generație, Jean Follain, Maurice Fombeure, Pierre Emmanuel, Yves Bonnefoy, Jean-Claude Renard. Printre cei mai puțin citiți se pot cita în primul rînd: Pierre Jean Jouve și René Char sau, din tînăra generație, Alain Bosquet, Philippe Jaccottet, André du Bouchet, Pierre Oster, Claude Sernet, ultimul — cum se știe — originar din România. Aș adăuga, de asemenea, printre cei mai citiți în sîrbia, pe Jacques Prevert și Marie Noél.

— Care este publicul acestora și în ce măsură se poate vorbi despre aplicația acestui public poeziei?

— Publicul poetic în Franța s-a redus simțitor în ultimii douăzeci de ani. Totuși, între 1940 și 1945 toată Franța a citit poezii. Rezistenței, care erau atunci mesagerii siblini dar transparenti ai speranței noastre. Există un imens public virtual pentru poezii cel puțin atunci cînd acestea vor găsi limbajul secolului al XX-lea. Succesul poezilor în „livre de poche” sau în colecții letine ca acelea ale lui Seghers („Poetes d'aujourd'hui”) sau Gallimard („Poésies”), în care au intrat de curînd culșeri importante de Aragon, Eluard sau Mallarmé o dovedește.

— În conferința dv. despre Scriitorul francez și publicul său ați afirmat că o latură de istorie a scriitorului francez este patrimoniul lingvistic al acestuia, deci limba, care își lasă, indiferent de naționalitate, amprenta asupra creației lui artistice. Ați putea preciza, printre poezii sau scrierile în care au imbrășnat limba franceză, nume deosebite, încadrabile istoriei literaturii franceze de azi?

— Este exact și, după părerea mea, perfect binevenit, că o parte dintre poezii noastre „des plus vivants” sint născute în afara Franței și continuă să lustruie totodată patria lor de origine și limba noastră. Cit despre Tzara, Fondane sau Voronca, fiecare știe ce loc ocupă el în mișcarea literară europeană. În ce privește Africa, — înainte franceză — a dat, printre alții, un mare poet de limbă franceză, Jacques Rabemananjara. Toată lumea cunoaște pe marele poet progresivist antilez Aimé Césaire. Ar putea fi citiți încă mulți alții, citînd în limba franceză al spiritualității negre — Kelta Foheda, de exemplu, dar se știe, de asemenea, că Beigba, Olanda, Orientul apropiat și îndepărtat, chiar Elveția Romană sau Val D'Aoste continuă să furnizeze poezii franceze aporitari foarte vii.

Sint convins că operele multor scriitori români, prozatori sau poezii, ar avea și în limba franceză un succes exemplar. Sper să am ocazia să fac mai bine cunoscută în Franța patria lui Eminescu și nu numai pe scriitorii cel mai reprezentativi, deja traduși la noi (ca T. Arghezi, într-un de mult în colecția lui Seghers, „Poetes d'aujourd'hui”, sau Zaharia Stancu, a cărui operă românească este apreciată în Franța) dar, de asemenea, și aceasta va fi drept reprezentanții tinerei generații literare din Republica Socialistă România. Revin și accentuez că există — toată lumea o știe — scriitorii de origine română care s-au încorporat altă de bine literaturii noastre, îneli nu-i mai putem distinge de scriitorii de origine franceză. În primul rînd, marile dramaturgi al Setel și Ioanel, prietenul meu, Eugen Ionescu, pe care am avut onoarea să-i apar în coloanele revistei Les Nouvelles littéraires contra filozofului francez Gabriel Marcel. Cit despre unii românci români de limbă franceză, aceștia sint prea numeroși pentru a-i putea cita pe toți. Unii și alții dovedesc — ca să închei aflatul meu — profunde care există între cele două țări ale noastre, între culturile și chiar temperamentele noastre, care poartă amprenta genului latin.

— Desi propunerea ar putea părea absurdă, închipuiți-vă că la întrebările mele ar putea să se adauge încă o altă și ultima, care, reformulată de mine, ați fi dorit totuși să vă fie adresată. Dacă este posibil, v-aș ruga s-o formulați dv., încheiere, împreună cu răspunsul.

— Dl. Pierre de Boisdefre știe, imi spune că așa ceva nu este imposibil dar că imi amîna răspunsul și întrebarea la o altă oră a zilei. Cum a și făcut, de altfel, declarînd următoarele:

— După părerea mea, artiștii, scriitorii și, mai ales, poezii contemporani, ar trebui să se intereseze mai mult de știință, de progresul tehnic, de evoluția științelor matematice și cosmice, nu în sensul pătrunderii sau reprofesionalizării în știință, ci al urmăririi acestor domenii de interes, de aproape, cu pasiune, cu tot sufletul... Așadar, știți care este acum întrebarea?

— Da, cred că aceasta! Ce le lipsește sau le mai lipsește, după părerea dv., scriitorilor, poezilor...

RENOIR

BRAQUE

gazeta literară

COMITETUL DE REDACTIE: Tiberiu Ujan (redactor șef); Teodor Bals; Al. I. Ghilia; Ion Lăncrănjan (redactor șef adjunct); Alexandru Oprea (redactor șef adjunct); Eugen Simion; Mihai Stoian (secretar de redacție)

Prezentarea artistică: Radu Popescu

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Imprimat la Intreprinderea poligrafică „Informația”